

Turun yliopisto
University of Turku

Sijaisopettajana työskentely osana opettajaopiskelijoiden ammatillisen identiteetin muotoutumista

Seppänen Olga-Maria Amalia
Pro gradu -tutkielma
Kasvatustiede
Opettajankoulutuslaitos
Turun yliopisto
Toukokuu 2018

TURUN YLIOPISTO

Opettajankoulutuslaitos

SEPPÄNEN, OLGA-MARIA:

Sijaisopettajana työskentely osana
opettajaopiskelijoiden ammatillisen identiteetin
muotoutumista

Tutkielma, 37 s., 4 liites.

Kasvatustiede

Toukokuu 2018

Luokanopettajaopiskelijoille tarjoutuu yleensä paljon tilaisuuksia tehdä oman alansa sijaisuuksia jo opiskeluaikana. Opiskelijat tekevät sijaisuuksia vaihtelevia määriä. Osa aloittaa sijaisuudet heti opiskelujen alettua ja tekee niitä paljon valmistumiseensa saakka. Osa taas keskittyy vain opintoihinsa ja astuu työelämään vasta valmistuttuaan. Tässä tutkimuksessa tutkitaan, miten paljon ja miksi sijaisuuksia tehdään, millaisia sijaisuuskokemuksia opiskelijoilla on ja miten he kokevat näiden kokemusten vaikuttavan ammatti-identiteettiänsä kehittämiseen.

Opettajan ammatillinen identiteetti ja siihen vaikuttavat seikat luokiteltiin Beijaardin, Verloopin & Vermuntin (2000) määritelmän mukaan. Identiteetin osa-alueet olivat opettaja pedagogisena eksperttinä, opettaja didaktisena eksperttinä ja opettaja aineenhallitsijana. Opettajan ammatti-identiteettiin vaikuttavat seikat olivat opetuskokemus, opetuksen puitteet sekä opettajan elämänkerta.

Tutkimusaineisto kerättiin Turun yliopiston luokanopettajaopiskelijoilta sähköpostikyselynä ja haastatteluin. Tutkimuskyselyyn vastasi 103 luokanopettajaopiskelijaa ja haastatteluja toteutettiin kahdeksan kappaletta. Aineisto analysoitiin pääosin laadullisin menetelmin: kyselylomakkeesta analysoitiin perustiedot määrällisen menetelmin ja haastattelut analysoitiin laadullisin menetelmin teemoitellen. Kyselylomakkeesta saatiin perustiedot, kuten paljonko opiskelijat tekevät sijaisuuksia ja mitkä ovat heidän syynsä tehdä niitä. Haastatteluissa syvennyttiin opiskelijoiden sijaisuuskokemuksiin ja ammatilliseen identiteettiin.

Opiskelijat kaikilta vuosikursseilta tekivät sijaisuuksia, mutta eniten kuitenkin opintojensa maisterivaiheessa olevat. Syitä sijaisuuksien tekemiseen löytyi kolme: kokemus, raha ja työllistyminen valmistumisen jälkeen. Haastateltavat kokivat sijaisuuksien vaikuttavan ammatilliseen identiteettiinsä. Vaikuttavana asiana haastateltavat pitivät kaikenlaista opetuskokemusta, mutta erityisesti nousivat esille ääripääkokemukset, eli erityisen haastavat tai hyvät. Opiskelijat kertoivat myös tarkkailevansa työssään toisia opettajia. Opettajat toimivat joko roolimallina joiden kaltainen haluttiin olla, tai varoittavina esimerkkeinä leipääntymisestä. Näiden kokemusten he kokivat eniten vaikuttavan heidän pedagogiseen eksperttisyteensä.

Tutkimuksen mukaan sijaisuudet saattavat olla merkittävä tekijä opiskelijan ammatilliselle kasvulle ja näin ollen niitä olisi syytä tutkia lisää. Ammatillinen identiteetti on tärkeä opettajuuden työkalu, joka vaikuttaa paitsi opettajan omaan työhön myös oppilaiden oppimiseen.

Avainsanat: Opettajansijaisuudet, ammatti-identiteetti, opettajuus, opettajaidentiteetti

Sisällys

1. JOHDANTO	1
1.1 AMMATTI-IDENTITEETTI.....	2
1.2. OPETTAJAN AMMATTI-IDENTITEETTI JA SEN KEHITTYMINEN	4
1.3 OPETTAJAN SIIAISUUDET	8
2. TUTKIMUSKYSYMYKSET	9
3. TUTKIMUSMENETELMÄ	10
3.1 OSALLISTUJAT	10
3.2 AINEISTONKERUU	11
3.3 AINEISTON ANALYYSI.....	12
3.3.1 <i>Kyselylomake</i>	12
3.3.2 <i>Haastattelut</i>	13
3.4 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	17
4. TULOKSET	19
4.1 MITEN PALJON JA MIKSI OPISKELIJAT TEKEVÄT SIIAISUUKSIA?	19
4.2 MILLAISIA SIIAISUUSKOKEMUKSIA LUOKANOPETTAJAOPISKELIJOILLA ON JA MITEN HE KOKEVAT NIIDEN VAIKUTTANEEN AMMATTI-IDENTITEETTIINSÄ?.....	23
4.3. MINKÄ MUIDEN SEIKKOJEN OPISKELIJAT KOKEVAT VAIKUTTAVAN AMMATTI-IDENTITEETTIINSÄ? .	30
5. POHDINTA	33
5.1 AMMATTI-IDENTITEETTI JA SIIAISUUDET	33
5.2 TUTKIMUKSEN HYÖDYNTÄMINEN.....	35
5.3 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....	35
5.4 JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSIA	36
LÄHDELUETTELO	38
LIITTEET	42

1. JOHDANTO

Usein luokanopettajaopiskelijoilla on mahdollisuus tehdä oman alan sijaisuuksia jo opintojensa alkuvaiheessa. Tämä antaa opiskelijoille tilaisuuden tutustua opiskelemaansa alan todellisuuteen ja työelämän tarjoamiin haasteisiin eri tavalla kuin ohjatut opetusharjoittelut. Sijaisen työ on usein itsenäistä ja näyttää työn todellisuuden. Astuminen oman alan työelämään antaa opiskelijalle myös mahdollisuuden kehittää ammatillista identiteettiään työkokemuksen kautta.

Opettajan sijaisuuksia on Suomessa kasvatustieteellisestä näkökulmasta tutkittua vain vähän, tietoa aiheesta ei löytynyt helpolla. Pro gradu- tutkimuksia aiheesta on Suomessa tehty joitakin kappaleita. Aiheesta tehdyt tutkimukset keskittyvät tämän tutkimuksen tapaan sijaisuuksia tehneiden opiskelijoiden omiin kokemuksiin ja kertomuksiin. Identiteetin kehittymistä ja ammatillista identiteettiä taas on tutkittu paljon. Koska sijaisuuksia sen sijaan on tutkittu vähemmän, niiden yhteyttä opiskelijan kehittymiseen ja ammatilliseen identiteettiin hyvin vähän. Aihe kuitenkin koskettaa sekä opiskelijoita, työnantajia että opettajankoulutusta.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, paljonko luokanopettajaopiskelijat sijaisuuksia tekevät, millaisia sijaisuuskokemuksia opiskelijoilla on ja miten ja millä keinoin opettajaopiskelijat kokevat opiskeluaikana tehtyjen opettajansijaisuuksien vaikuttavan oman ammatti-identiteettinsä kehittymiseen. Tutkimuksessa pääsee kuuluville opiskelijan oma ääni ja kokemukset sijaisuuksista. Tutkimuksessa selvitetään myös paljonko opiskelijat sijaisuuksia tekevät ja mitä syitä he tälle antavat.

Identiteettiä käsitteenä on vaikea selittää yksiselitteisesti. Yksinkertaistettuna identiteetti on se määritelmä, millaiseksi ihminen itse itsensä kokee ja vastaa kysymykseen *Kuka minä olen?* (Houtsonen, 2000). Identiteettitutkimuksen pioneeri mukaan, identiteetti ei ole jotain, joka yksilöllä yksiselitteisesti on, vaan jotain, joka kehittyy läpi koko ihmiselämän. Huotelin (1992) kuvaa yksilön määrittelevän identiteetin avulla sekä itselleen että muille millainen hän on, millainen hän haluaa olla ja missä on hänen paikansa maailmassa. Ihminen tekee itsestään määritelmiä esimerkiksi harrastustensa, luonteenpiirteidensä ja toisten ihmisten määritelmien perusteella ja muodostaa tätä kautta käsityksen omasta itsestään ja omasta asemasta suhteessa muihin (Huotelin, 1992). Kari

ja Heikkinen (2001) kuvaavat identiteettiä itsen ja oman sijainnin hahmottamiseksi maailmassa.

Identiteetti rakentuu kaikissa niissä konteksteissa, joissa ihminen toimii: siihen vaikuttavat kulttuuri, ympäristö ja vallitseva elämäntapa jossa ihminen kasvaa, elää ja toimii (Kari & Heikkinen, 2001, Väisänen & Silkelä, 2000). Identiteetti rakentuu läpi elämän itsetulkinnan, itseilmausten ja minäkertomusten välillä. Ihminen reflektoi kaikkea kokemaansa ja jäsentää kokemukset kertomuksiksi ja merkityksiksi. Kokemuksissa itsessään ei ole merkityksiä, vaan ne syntyvät vasta ihmisen oman kertomuksen ja reflektoinnin avulla (Kari & Heikkinen, 2001). Väisänen ja Silkelän (2000) mukaan identiteetti tarkoittaa muun muassa sitä, että ihminen hahmottaa oman menneisyytensä ja koetun ajan kertomuksena, eli juonellisena kokonaisuutena sen sijaan, että muistaisi vain yksittäisiä elämäntapahtumia. Identiteetti on siis ihmisen omista kokemuksista kertyvä, jäsentävä ja jatkuvasti uudelleen muovautuva elämätarina.

1.1 Ammatti-identiteetti

Yksi pääkäsitteistä tutkimuksessa on ammatillinen identiteetti ja sen kehittyminen. Ammatillista identiteettiä on tutkittu paljon mutta se ei identiteetin tapaan ole silti aivan selkeä käsite. Identiteetti yleensä nähdään vastauksena *kysymykseen kuka ihminen kokee olevansa ja millaiseksi hän haluaa kehittyä* ja kun kyse on ammatillisesta identiteetistä, esitetään tämä kysymys ammatillisesta näkökulmasta. (Beijaard, Meijer & Verloop, 2004). Ammatillinen identiteetti vastaa siis muun muassa kysymykseen *Kuka minä olen ammattini edustajana?* Ammatillinen identiteetti ei ole valmis identiteettirooli, johon ammatinedustaja voi astua, vaan se rakentuu ja muuttuu (työ)vuosien ja kokemusten myötä (Väisänen & Silkelä, 2000). Wengerin (1998) mukaan ammatillinen identiteetti syntyy (ammatti)yhteisön toimintaan osallistumisen ja samaistumisen tuloksena. Ammatillisella identiteetillä voidaan luoda myös omaa ryhmää, yhteenkuuluvuutta ja toisaalta myös toiseutta. Ammattiryhmillä on usein jonkinlainen ”kollektiivinen identiteetti”, jonka avulla määritellään *keitä me olemme, keitä meihin kuuluu ja miten me eroamme muista* (Heikkinen, 1999).

Ammatillinen identiteetti koostuu useista eri osa-alueista ja on sidoksissa ihmisen omaan persoonalliseen identiteettiin ja kokonaisidentiteetin kehittymiseen. Ammatilliseen

identiteettiin kuuluvat tiedollinen ja taidollinen osaaminen ja yksilön oma kokemus näistä, sekä kokemus omasta arvosta ja merkityksellisyydestä ammatissaan, käsityksiä, kokemuksia tai oletuksia ammatistaan, sekä oman itsen ja yhteisön arvostus ammattia kohtaan. Se on siis ihmisen dynaaminen käsitys itsestä ammattiroolissaan. Ammatti-identiteetti muotoutuu siis kokemuksen, oppimisen ja itsetuntemuksen lisääntymisen myötä, vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Eteläpelto & Vähäsantanen, 2008, Beijaard, Meijer & Verloop, 2000, Silkelä & Väisänen, 2000.)

Ammatillinen identiteetti ei ole pysyvä tila, vaan kuten identiteetti muutenkin, se on jatkuvasti muuttuva ja eteenpäin menevä prosessi, joka muovautuu (työ)vuosien ja kokemusten myötä (Heikkilä, Määttä & Uusiautti 2012). Uusien työ- ja opiskelukokemusten, keskustelujen, omien kertomusten ja niin edelleen kautta ihmiselle avautuu yhä uusia näkökulmia itsen ja näiden ymmärtämiskokemusten kautta rakentuu oma persoonallinen ja ammatillinen identiteetti (Väisänen & Silkelä 2000).

Opiskelijoilla ammatti-identiteetin kehittyminen on todennäköisesti vasta alussa. On kuitenkin mielenkiintoista tutkia, millaiseksi he itse kokevat tämän muovautumisprosessin ja millaisilla asioilla he kokevat siihen olevan suurimpia vaikutuksia. Mietin pitkään pitäisikö tutkimuksessa tutkia jo valmistuneita opettajia ja heidän mietteitään ja kokemuksiaan, mutta päädyin kuitenkin opiskelijoiden näkökulmaan. Vaikka ammatti-identiteetti muovautuu työvuosien myötä, ei se kuitenkaan tarkoita, etteikö opiskelijoilla sellaista jo olisi. Ammatti-identiteetin muodostuminen alkaa jo omista ajatuksista ja oletuksista koulutukseen hakeutuessa ja vahvistuu koulutuksen myötä.

Ammatti-identiteetti kehittyy opiskelun ja työn lisäksi kaikilla niillä sosiaalisilla kentillä, joilla ihminen toimii. Sen rakentumiseen vaikuttavat työ- ja opiskelukokemusten lisäksi ihmissuhteet, omat kokemukset, medioiden tarjoama informaatio ja niin edelleen (Houtsonen, 2000). Tässä tutkimuksessa keskitytään suurimmaksi osaksi siis vain pieneen siivuun joka ammatti-identiteettiä kehittää, eli työelämän kokemuksiin, muita kokemuksia sivutaan vain lyhyesti.

1.2. Opettajan ammatti-identiteetti ja sen kehittyminen

Kari ja Heikkinen (2011) pohtivat *opettajuutta* käsitteenä. Kasvatustieteellinen käsite opettajuus kuvaa heidän mukaansa hyvin vallalla olevaa ajatusta opettajaksi oppimisesta: opettajaksi pikemminkin kasvetaan ja kehitytään vähitellen sisäisenä prosessina, kuin valmistutaan suorittamalla tutkinto. Karin ja Heikkisen mukaan puhetapa ja ajatukset opettajuudesta viittaavat siihen, että opettajuuteen ajatellaan liittyvän enemmän ammattiin kypsymistä tai syntymistä, siinä missä moneen muuhun ammattiin kouluttaudutaan ja valmistutaan. Opettajuutta määrittelee tiukasti myös yhteisön ylläpitämät arvot ja sosiaaliset normit, joiden kautta opettajuus yhteisössä tunnustetaan. He vertaavat opettajuutta muihin sosiaalisesti määräytyneisiin ilmaisuihin, kuten pappeus tai johtajuus, jotka määrittyvät äänen lausumattomina, itsestään selvinä käytänteinä. Opettajuus nähdään kutsumusammattina. Opettajan voidaan ajatella syntyneen opettajaksi ja opettajuuden tulevan ikään kuin selkärangasta (Kari & Heikkinen, 2001). Nämä yhteiskunnan luomat mielikuvat ja odotukset saattavat muokata ja ohjata opettajuuden lisäksi myös opettajan omaa ammatillista identiteettiä ja työtä tiedostamattomalla tavalla (Väisänen & Silkelä 2000, Britzman 1991).

Aiempien, ammattikorkeakouluopiskelijoita tutkineen tutkimuksen mukaan, opiskelijoista kolmasosa kokee opintojensa olevan liian teoreettisia, eikä koulutus ole verrattavissa työelämään. Opiskelijoista neljäsosa koki myös, että on saanut hyvin vähän käytännön osaamista opinnoissaan (Markkula, 2006). Opettajankoulutuksessa opiskelijoiden motivaatio vähenee tyypillisesti ensimmäisten opetusharjoittelujen jälkeen. Tyypillisesti opiskelijat huomaavat kentällä, että opitut kasvatustieteelliset teoriat eivät aina toimikaan kentällä heidän toivomallaan tavalla (Väisänen & Silkelä, 2000). Tämä teorian ja käytännön välinen kuilu on laajasti tunnustettu tutkimuksissa (Kessel & Korthagen, 1996; Calderhead & Shorrock, 1997). Tämä tutkimus sivuaa Turun opettajankoulutuslaitoksen opiskelijoiden kokemusta samasta asiasta. Miten opiskelijat kokevat opintojensa antaman kuvan vastaavan sijaisuuksien tuomaa työelämän kokemusta, sekä opinnoissa syntyneen ammatti-identiteetin mahdollista muuttuvuutta oman alan työelämän kokemusten myötä?

Tulevien opettajien ammatillista identiteettiä ja siihen vaikuttavia seikkoja on tärkeää tutkia, koska opettajan oma identiteetti on suhteessa opettajan työhön, kasvatukseen.

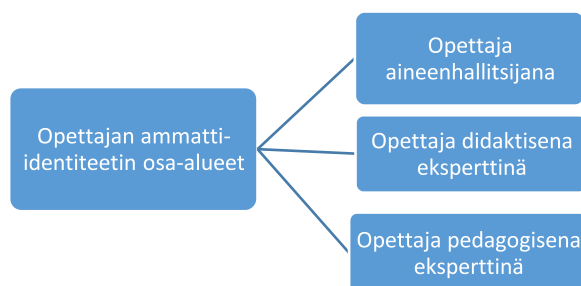
Opettaja itse vaikuttaa suuresti siihen, miten hänen oppilaansa alkavat vastata tärkeisiin kysymyksiin Kuka olen? ja Keitä olemme? ja näin ollen rakentavat omaa persoonallista ja kollektiivista identiteettiään. Omien kokemusten, oman opettajaidentiteettinsä pohjalta opettaja tekee kasvatustyötänsä koskevat valinnat. Opettajaksi oppiminen onkin suurelta osin opettajan ammatti-identiteetin kehittymistä (Eloranta & Virta, 2002) ja ammatti-identiteetti on avainasemassa myös opettajan työmotivaatiossa ja tehokkuudessa (Avalos & Aylwin, 2007).

Aiemmissä tutkimuksissa on nostettu esiin käytännön kokemuksen merkitys ”opettajuuden” löytämisessä (Freese, 2006). Smagorinsky, Cook, Moore, Jackson ja Fry (2004) korostavat opetuskokemuksen, erityisesti haastavien sellaisten, tärkeyttä opettajaopiskelijan identiteetin kehittymiselle. Heidän mukaansa tilanteet joissa on jännitystä, haastavat opiskelijan ammatillista identiteettiä ja saavat nämä kyseenalaistamaan omat uskomuksensa. Korthagen (2004) on samoilla linjoilla heidän kanssaan: hänen mukaansa identiteetin muokkaantuminen on monesti vaikea ja jopa kivulias prosessi. Sijaisuudet antavat opiskelijalle opetusharjoitteluiden lisäksi käytännön kokemusta, jossa opiskelijat saattavat kohdata haastavia tilanteita, jotka saavat heidät miettimään tai jopa kyseenalaistamaan aiempia uskomuksiaan opettajan työstä tai omasta opettajaidentiteetistään.

Opettajien ammatti-identiteettiä on tutkittu useista erilaisista näkökulmista. Näitä ovat esimerkiksi sosiokulttuurinen näkökulma, diskurssinäkökulma ja psykososiaalinen näkökulma. Sosiokulttuurisessa tutkimuksessa korostetaan kontekstin vaikutusta opettajan ammatti-identiteettiin. Tällainen tutkimus painottaa historiallisen -, kulttuurisen - ja poliittisen - sekä opetuskontekstien merkitystä identiteetin kehityksessä. Diskurssinäkökulma näkee opettajien ammatti-identiteetin muokkautuvan ja muodostuvan diskurssien kautta. Psykososiaalisessa näkökulmassa taas painotetaan vuorovaikutuksen, mutta myös yksilön oman sisäisen kokemuksen merkitystä ammatti-identiteetin kehittymisessä. (Stenberg, 2011.) Tässä tutkimuksessa tutkitaan opettajaopiskelijoiden ammatillista identiteettiä heidän omien kokemusten ja tulkintojen kautta. Koska opettajaidentiteetin tutkimiseen tai määrittelyyn ei ole vakiintunutta käytäntöä, voi sen tutkiminen olla haastavaa. Kuitenkin useat lähestymistavat voivat myös auttaa luomaan täydellisempää kuvaa opettajien ammatti-identiteetistä ja sen muodostumisesta (Beauchamp & Thomas, 2009).

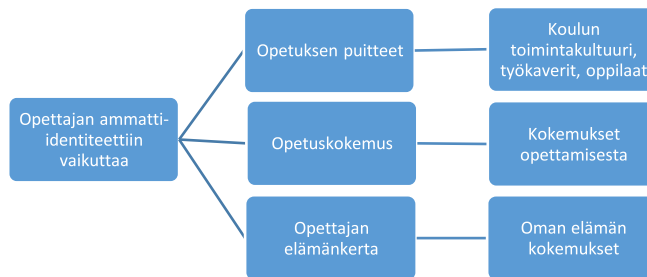
Rodgers ja Scott (2008) tähdentävät opettajan ammatti-identiteetin ja sen kehittymisen olevan hyvin vahvasti sidoksissa opettajan toimintaympäristöön ja samansuuntaista ovat tutkimuksissaan todenneet myös Beijaard, Verloop ja Vermunt (2000). Opettajan ammatti-identiteetin muototumista pidetään monimutkaisena prosessina, kamppailuna oman opettajuuskäsityksen sekä odotusten ja roolien välillä (Beijaard ym, 2004). Opettajan ammattia pidetään monesti hyvin autonomisena, vaikka opettajiin kohdistuikin paljon ulkopuolista painetta ja ohjausta, jotka luovat opettajille edellä mainittuja odotuksia ja rooleja. Opetussuunnitelma määrittelee opettajan työssään esiintuomat arvot ja koulun yleisen arvomaailman. (Lapinoja & Heikkinen, 2010). Opettajan ajatuksiin hyvästä opettajuudesta saattavat ulkopuolisten odotusten lisäksi vaikuttaa vahvasti myös omat kouluaikaiset kokemukset ja entiset opettajat (Heikkilä, Määttä & Uusiautti 2012).

Beijaard kollegoineen (2000) määrittelevät opettajan ammatti-identiteetin koostuvan kolmesta eri kategoriasta: opettaja didaktisena eksperttinä, opettaja pedagogisena eksperttinä ja opettaja aineenhallitsijana (kuvio 1). Opettaja didaktisena eksperttinä on opetuksen asiantuntija. Hän tietää miten opettaa, osaa ottaa huomioon erilaiset oppijat ja erilaiset opetustavat. Opettaja didaktisena eksperttinä hallitsee nimenomaan opettamisen. Opettaja pedagogisena eksperttinä hallitsee kasvatuksen. Pedagoginen eksperti opettamisen lisäksi kasvattaa oppilaitaan, selvittää heidän keskinäisiä ongelmiaan ja ymmärtää oppilaiden kehitystasoa. Hän taitaa myös vuorovaikutuksen ja osaa toimia sekä oppilaiden että toisten opettajien kanssa. Opettaja aineenhallinnan eksperttinä hallitsee tarkkaan ja kattavasti opetettavan aineen ja sen ainesisällöt.

Kuvio 1. Opettajan ammatti-identiteetin osa-alueet Beijaardin, Verloopin ja Vermuntin (2000) mukaan

Beijaardin, Verloopin ja Vermuntin (2000) mukaan opettajan käsitykseen omasta ammatti-identiteetistään vaikuttavat opetuksen puitteet, opetuskokemus sekä opettajan elämäkerta (kuvio 2). Opetuksen puitteilla tarkoitetaan luokkaa ja koulu- ja työympäristöä, siis koulun toimintakulttuuria. Opetuskokemus tarkoittaa nimenomaan opettajan työn ydintä, eli opettamista. Elämäkerta on opettajan oma henkilökohtainen historia ja elämäkokemukset.

Kuvio 2. Opettajan ammatti-identiteettiin vaikuttavat tekijät Beijaardin, Verloopin ja Vermuntin (2000) mukaan

Opettajaksi kasvaessa on opiskelijan tärkeää luoda ja kehittää omaa opettajapersonallisuuttaan ja ammatti-identiteettiään. Ammatti-identiteetin kehittymisen kautta opiskelija rakentaa omaa ammattirooliaan ja -filosofiaansa sekä tulee tietoisemmaksi omista arvoista, asenteistaan ja persoonansa kehityksestä sekä oppii ymmärtämään paremmin itseään ja muita. Tämä itsensä tiedostaminen ja tunteminen on opettajaksi kasvun tärkeimpiä edellytyksiä, sillä opettajana toimiminen edellyttää itsetuntemusta ja identiteettien osa-alueidensa tuntemista. Ammatillisen identiteetin kehittäminen auttaa opiskelijaa kehittämään myös muita opettajana tarvitsemiaan taitoja. Opettajaidentiteetin rakentaminen on kuitenkin koko elämän kestävä prosessi. Vaikka opettajankoulutus antaakin opettajan ammatilliselle kasvulle alkusysäyksen, se ei vielä valmista opettajaa (Väisänen & Silkelä, 2000.)

Ammatillinen identiteetti on tärkeä seikka opettajan työssä ja tästä syystä sen kehittymiseen jo opiskeluvaiheessa tai opettajan uran alkutaipaleella on tärkeää kiinnittää huomiota (Volkman & Anderson, 1998). Aiempien tutkimusten mukaan valmistuvilla opettajilla on vielä heikko ammatillinen identiteetti ja heidän kuvansa opettajuudesta on naiivi ja idealistinen, josta syystä opettajaidentiteetin kehittymiseen on kiinnitettävä paljon huomiota (Beauchamp & Thomas 2009; Hong 2010). Opettajien ammatillisen

kasvun tutkiminen nähdäänkin tärkeänä erityisesti opettajankoulutuksen ja opettajaopiskelijoiden kehittymisen kannalta (Volkman & Anderson, 1998).

1.3 Opettajan sijaisuudet

Luokanopettajaopiskelijoilla on jo opintojensa aikana hyvä mahdollisuus tehdä oman alansa töitä, eli eri pituisia opettajansijaisuuksia. Esimerkiksi Turun yliopiston luokanopettajaopiskelijoiden ainejärjestö Opex ylläpitää opiskelijoiden sijaislistaa, jota useat koulut käyttävät. Lista toimii sähköpostilla ja sinne saapuvat sijaisuudet ovat usein lyhyitä, muutaman päivän sijaisuuksia. Näihin sijaisuuksiin on mahdollisuus ilmoittautua jokaisella ainejärjestö Opexin jäsenellä, joka on listalle pyytännyt liittyä. Jotkin koulut ylläpitävät omia sijaislistojaan joiden kautta he hakevat sijaisuuksia. Sijaisia välittävät palvelut kuten sijaisope.fi, eivät ole saavuttaneet Turun seudulla suosiota, vaikka Turussa ja lähialueilla työskentelee vuosittain noin 900 sijaisopettajaa eri opetusasteilla (Turun Sanomat, 2013).

Luokanopettajaopiskelijoiden opintoihin kuuluu useita ohjattuja opetusharjoitteluja harjoittelukoulu Turun Normaalikoulussa. Opiskelijat saavat siis käytännön opetuskokemusta opiskeluaikanaan, vaikka eivät tekisi sijaisuuksia. Moni kuitenkin tutustuu työelämään myös opettajansijaisuuksien kautta ja ne ovat yleinen puheenaihe opiskelijoiden kesken.

2. Tutkimuskysymykset

Luokanopettajaopiskelijoille tarjoutuu usein jo opiskeluaikana mahdollisuuksia tehdä oman alansa sijaisuuksia. Nämä sijaisuuskokemukset antavat opiskelijalle mahdollisuuden tutustua opiskelemansa alan työelämään itsenäisesti eri tavalla kuin opinnoissa suoritettujen ohjatun harjoittelun. Tämä tutkimus kartoittaa, paljonko opiskelijat sijaisuuksia tekevät ja miten he kokevat niiden vaikuttavan oman ammatillisen identiteettiinsä kehittymiseen. Ammatillinen identiteetti on ihmisen kokemus itsestä ammattiroolissaan ja ammattinsa edustajana, joka muokkautuu kokemusten myötä (Väisänen & Silkelä, 2000). Opiskelijoiden ammatillisen identiteetin kehittymistä on tärkeää tutkia, koska opettajan identiteetti, eli se miten opettaja itsensä kokee, vaikuttaa paitsi opettajaan itseensä, myös hänen oppilaisiinsa (Eloranta & Virta, 2002).

1. Miten paljon ja miksi luokanopettajaopiskelijat tekevät opettajansijaisuuksia?
2. Millaisia sijaisuuskokemuksia luokanopettajaopiskelijoilla on ja miten he kokevat niiden vaikuttaneen ammatti-identiteettiinsä?
3. Minkä muiden seikkojen opiskelijat kokevat vaikuttavan ammatti-identiteettiinsä?

3. Tutkimusmenetelmä

3.1 Osallistujat

Osallistujina tutkimuksessa oli 103 sähköiseen kyselylomakkeeseen vastannutta luokanopettajaopiskelijaa, joista kahdeksan ilmoittautui haastatteluun. Osallistujina oli opiskelijaopiskelijoita kaikilta vuosiluokilta Turun yliopiston opettajankoulutuslaitokselta. Haastateltavana oli kahdeksan naispuolista opiskelijaa. Tutkittavien nimet on muutettu ja koulujen nimiä jätetty pois yksityisyyden suojan vuoksi. Seuraavaksi kuvaillaan lyhyesti jokainen haastateltava, kerrotaan heidän opiskeluvuotensa, paljonko he ovat tehneet sijaisuuksia sekä syy, miksi he sijaisuuksia kertovat tekevänsä. Sitaatit on otettu haastateltavien täyttämistä kyselylomakkeista.

Haastateltava 1. 5. opiskeluvuosi, tehnyt sijaisuuksia 3-6 kuukautta

Haluan saada kokemusta tulevasta työstäni. Tienaaminen opintojen ohessa on lähes välttämätöntä. Pidän opettamisesta, se ei aina edes tunnu työltä. On myös kiva auttaa kouluja sijaispulan aikoina.

Haastateltava 2. 6. opiskeluvuosi, tehnyt sijaisuuksia joitain päiviä

Olen tehnyt sijaisuuksia, sillä luokanopettajille suunnatut harjoittelujaksot eivät mielestäni ole antaneet tarpeeksi realistista kuvaa luokanopettajan työstä. Harjoittelussa panostetaan jokaiseen pieneenkin tehtävään, mikä ei tule olemaan mahdollista, kun siirrytään työelämään. Olen ollut harjoittelujaksojen jälkeen niin väsynyt, että en tule jaksamaan työelämässä, mikäli jatkan samaan malliin, kun oikeasti siirryn opettajan tehtäviin. Lisäksi sijaisuuksista on saanut mukavasti käyttörahaa opintotuen lisäksi

Haastateltava 3. 3. opiskeluvuosi, tehnyt sijaisuuksia alle kuukauden

Olin koulunkäyntiavustajana aluksi, jolloin tein muutaman sijaisuuspäivän myös. Nyt okl:n aikana olen palannut samaan kouluun tekemään lyhyitä sijaisuuksia omasta toiveestani. Myös Norssissa tein yhden sijaisuuden harjoittelun jälkeen, kun ohjaava lehtori pyysi minua.

Haastateltava 4. 5. opiskeluvuosi, tehnyt sijaisuuksia 6-12 kk

Kaksi pääasiallista syytä: kokemus opiskelujen ohella (opettamisesta, eri ikäluokista ja oppisisällöistä ja eri kouluista), raha (tämä on usein ollut aika suuressa roolissa näin opiskelijaperheenä)

Haastateltava 5: 6. opiskeluvuosi, tehnyt sijaisuuksia alle kuukauden

Se että saa kokemusta ja kuvaa oikeasta koulumaailmasta. Haluan myös saada jalkaa oven väliin tulevaisuuden työllistymistä ajatellen.

Haastateltava 6. 7. opiskeluvuosi, tehnyt sijaisuuksia 6 kuukautta

Toimeentulon vuoksi sekä pitääkseni yllä ammattitaitoani.

Haastateltava 7. 6. opiskeluvuosi, tehnyt sijaisuuksia alle kuukauden *Kokemusta, rahaa ja kontakteja OKL:n ulkopuolelta. Mitä lähemmäs valmistuminen tulee, sitä enemmän pelottaa saako lähialueilta töitä*

Haastateltava 8. 4. opiskeluvuosi, tehnyt sijaisuuksia joitakin päiviä. *Tein muutaman ranskantunnin sijaisuuden, kun vanha ranskanopettajani pyysi. OKL:n aikana olen ollut sijaisena, sekin oli erään kaverin pyynnöstä. Otin sijaisuuden koska satuin olemaan paikkakunnalla. Rahaa siitä tuli kivasti.*

3.2 Aineistonkeruu

Tutkimus toteutettiin yhdistellen määrällistä ja laadullista tutkimusopetta. Opiskelijoiden tekemien sijaisuuksien määrä ja opintojen eteneminen selvitettiin ensin sähköisellä kyselylomakkeella. Linkki tutkimuslomakkeeseen lähetettiin keväällä 2017 sähköpostitse Turun yliopiston luokanopettajaopiskelijoiden sähköpostilistoille. Vastauksia lomakkeeseen saatiin 103. Lomakkeen tietoja käytettiin esitietona haastatteluissa sekä niiden avulla kartoitettiin taustatietoja tutkimuskysymyksiin (Liite 1). Tutkimusmenetelmäksi tähän vaiheeseen valittiin tutkimuskysely, koska sen avulla on mahdollista tavoittaa paljon henkilöitä ja kysyä useita asioita, mikä palveli tämän tutkimuksen tarkoitusta (Hirsjärvi ym. 2009).

Lomakkeessa opiskelijat saivat ilmoittaa halukkuutensa haastateltaviksi. Haastateltavaksi suostui kahdeksan opiskelijaa. Haastateltavia ei karsittu esitietolomakkeen pohjalta, vaan kaikki ilmoittajat jotka tavoitettiin, haastateltiin. Osa ilmoittautuneista ei vastannut enää sähköpostitse haastattelupyyntöön. Haastattelussa paneuduttiin tarkemmin opiskelijan omiin kokemuksiin luokanopettajan sijaisena sekä ammatti-identiteetin kehittymiseen. Haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna yksilöhaastatteluna, ja se eli tilanteen mukaan. Tarvittaessa haastateltavilta voitiin kysyä lisätietoja tai pyytää tarkentamaan vastausta. Haastattelut toteutettiin syksyllä 2017 osa yliopiston työskentelytiloissa, osa rauhallisessa kahvilassa. Haastattelut kestivät 15–45 minuuttia riippuen haastateltavan puheliaisuudesta. Osa haastateltavista oli hyvin niukkasanaisia, eikä lisäkysymyksistä huolimatta vastannut kuin yhdellä-kahdella lauseella.

Haastatteluun pääasiallisena tutkimusmenetelmänä päädyttiin, jotta opiskelijoiden omat kokemukset tulisivat kuuluviin opiskelijan omalla äänellä. Haastattelu antaa

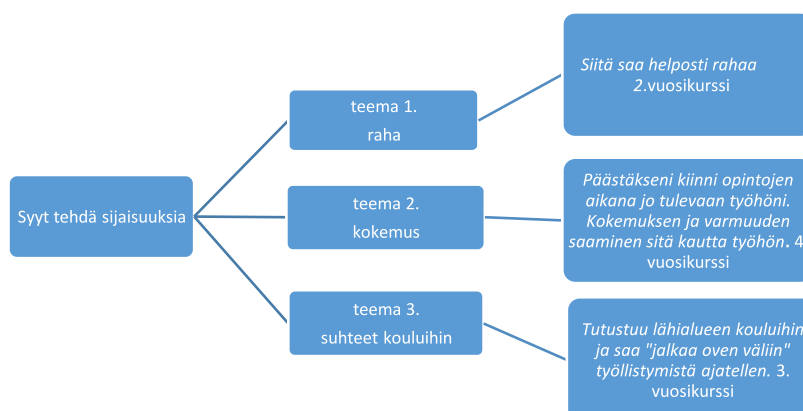
mahdollisuuden pohtia ja syventää vastauksia aivan eri tavalla, kuin pelkkä kyselylomake, mikä palveli tämän tutkimuksen tarkoitusta.

3.3 Aineiston analyysi

3.3.1 Kyselylomake

Kyselylomakkeet (Liite 1.) käytiin läpi ja niiden tiedot kerättiin excel-taulukoihin. Ensimmäiseksi tarkasteltiin vastausta kysymykseen *Oletko tehnyt sijaisuuksia*. Tähän vastausvaihtoehtoja oli vain kaksi, kyllä ja ei. Näistä laskettiin prosenttimäärät kummallekin vastaukselle. Seuraavaksi käsiteltiin tehtyjen sijaisuuksien määrät. Kyselylomakkeelle oli annettu arvioidut aikahaarukat, joista vastaaja valitsi parhaiten itselleen sopivan oman arvionsa mukaan. Nämäkin tiedot laskettiin prosentteina, jotta saatiin tieto, paljonko opiskelijat sijaisuuksia tekevät. Sijaisuuksien määriä käsiteltiin myös opiskeluvuosittain. Vastajat jaettiin kahteen joukkoon opiskeluvuoden perusteella: 1–3 vuoden opiskelijat ja maisterivaiheen opiskelijat. Jokaisen vuoden tehtyjen sijaisuuksien määrä taulukoitiin ja esitettiin pylväsdiagrammeina.

Vastaukset avoimeen kysymykseen ”Syyt tehdä sijaisuuksia” teemoiteltiin, jotta saatiin kokonaiskäsitys opiskelijoiden syistä tehdä sijaisuuksia. Teemoittelun jälkeen laskettiin kunkin teeman vastausten prosentuaalinen osuus. Vastaukset kategorisoitiin kolmeen teemaan. Teemat olivat kokemus, raha ja suhteiden luominen. Kuviossa 3. esitellään esimerkit kunkin teeman kommentteista.

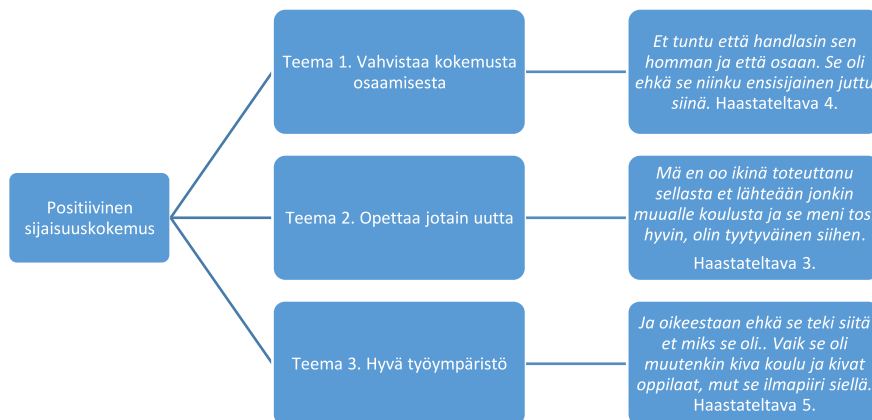

Kuvio 3. Opiskelijoiden syyt tehdä sijaisuuksia kyselylomakkeen avoimen kysymyksen vastausten mukaan

3.3.2 Haastattelut

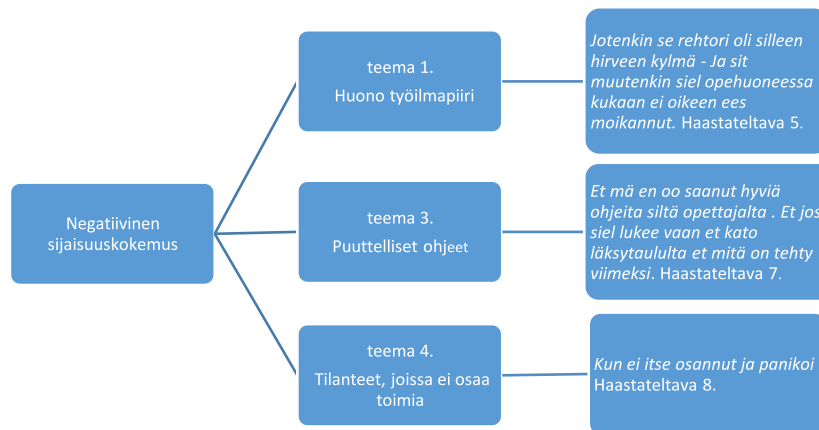
Haastattelut litteroitiin sanasta sanaan, pois jätettiin ainoastaan turha täytesanojen toisto (kuten ”tota”, ”niinku”) ja naurahdukset tai muut ääntelyt. Litteroinnin jälkeen haastatteluja tarkasteltiin kysymys ja aihealue kerrallaan (Liite 2.). Jokainen haastateltava oli myös vastannut kyselylomakkeeseen, jonka pohjalta saatiin heidän perustietonsa.

Kysymykseen *1. Millaisia sijaisuuskokemuksia opiskelijoilla on ja miten he kokevat niiden vaikuttavan ammatti-identiteettinsä* etsittiin vastauksia haastatteluista useilla eri keinoilla. Ensin haastatteluista haettiin opiskelijoiden vastauksia kysymyksiin positiivisimmasta ja negatiivisimmasta sijaisuuskokemuksta, jolla haettiin vastausta kysymykseen *millaisia opiskelijoiden sijaisuuskokemukset heidän itsensä kertomana ovat*. Nämä kokemukset siirrettiin erilliselle dokumentille, värikoodattiin, teemoiteltiin aiheen mukaan ja jaettiin teemoittelun pohjalta ryhmiin. Positiiviset kokemukset teemoiteltiin kolmeen ryhmään, jotka ovat näkyvillä kuviossa (Kuvio 4).

Kuvio 4. Positiivisen sijaisuuskokemuksen tunnuspiirteet luotuna haastatteluiden pohjalta

Negatiiviset sijaisuuskokemukset käsiteltiin samoin. Haastattelulitteroinneista etsittiin kommentteja negatiivisista sijaisuuskokemuksista, ne värikoodattiin aiheen mukaan ja kerättiin erilliselle dokumentille. Tämän jälkeen ne jaettiin teemoihin 1. huono työympäristö 2. Puutteelliset ohjeet ja 3. Tilanteet, joissa ei osaa toimia.

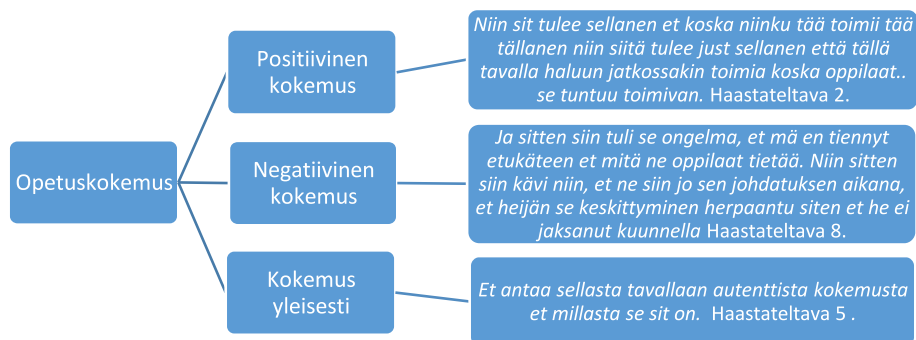

Kuvio 5. Negatiivisen sijaisuuskokemuksen tunnuspiirteet luotuina haastatteluiden pohjalta

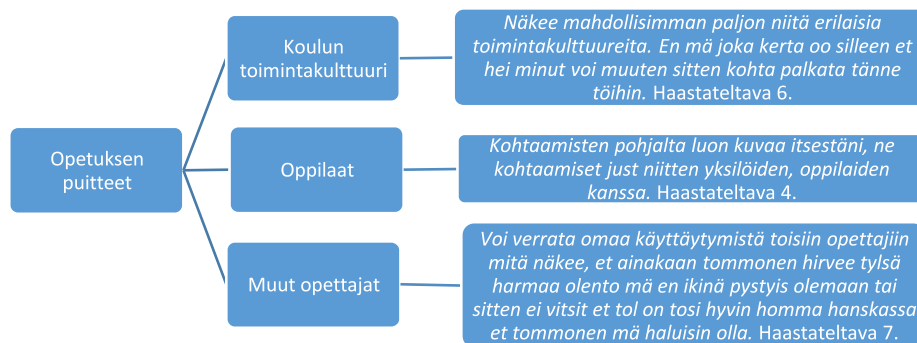
Tämän jälkeen haastatteluista etsittiin kommentteja, jotka kertovat millaiset kokemukset opiskelijan kertoman mukaan vaikuttavat hänen ammatilliseen identiteettiinsä. Vastaukset värikoodattiin aihepiirin mukaan (hyvät opetuskokemukset, vaikeat opetuskokemukset, oppilaat, toiset opettajat, työilmapiiri) ja kerättiin erilliselle dokumentille, jotta niitä voitiin käsitellä ryhmänä.

Jotta aineiston analyysia saatiin linkitettyä aiempaan tutkimukseen ja teorioihin, tutkittiin sitä peilaten Beijaard ym. (2000) luomaan teoriaan opettajan ammatti-identiteettiin vaikuttavista seikoista. Kuten edellä (kts. johdanto luku 1.2) on kuvattu, heidän tutkimuksensa mukaan opettajan identiteettiin vaikuttavat opetuksen puitteet, opetuskokemus ja opettajan elämäkerta. Haastattelulitteroinnit käytiin läpi ja niistä etsittiin kommentteja kuhunkin kategoriaan. Nämä kommentit koodattiin ja teemoiteltiin. Teemojen yläkäsitteenä toimivat edellä mainitut identiteettiin vaikuttavat asiat. (Koska tässä tutkimuskysymyksessä tutkitaan nimenomaan sijaiskokemuksia, eli työkokemusta, jätettiin opettajan elämäkerta pois ja sitä käsitellään kysymyksen 3. yhteydessä.) Teemat

opetuksen puitteet sekä opetuskokemus jaettiin edelleen vastausten perusteella alateemoiksi. Nämä teemat olivat (kuvio 6) Opetuskokemuksen kohdalla 1. Hyvä kokemus, 2. negatiivinen kokemus, ja 3. yleisesti opetuskokemus. Opetuksen puitteet voitiin jakaa kolmeen tekijään (kuvio 7.): 1. koulujen toimintakulttuuri 2. Oppilaat 3. Muut opettajat. Kunkin kategorian vastaukset laskettiin ja taulukoitiin ja laskettiin yhteen, jotta saatiin tietää pääteeman vastausmäärät. Alla esiteltyinä teemat ja esimerkki kunkin teemankommentista.

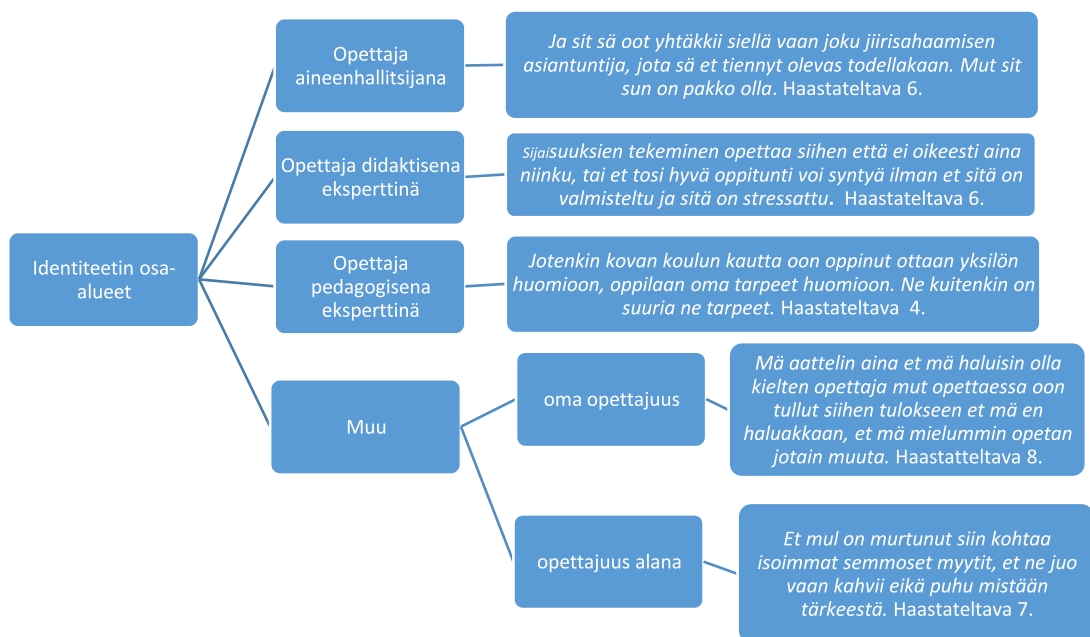
Kuvio 6. Ammatti-identiteettiin vaikuttavat tekijät opetuskokemuksessa Beijaardin, Verloopin ja Vermuntin (2000) mukaan

Kuvio 7. Ammatti-identiteettiin vaikuttavat tekijät opetuksen puitteissa Beijaardin, Verloopin ja Vermuntin (2000) mukaan

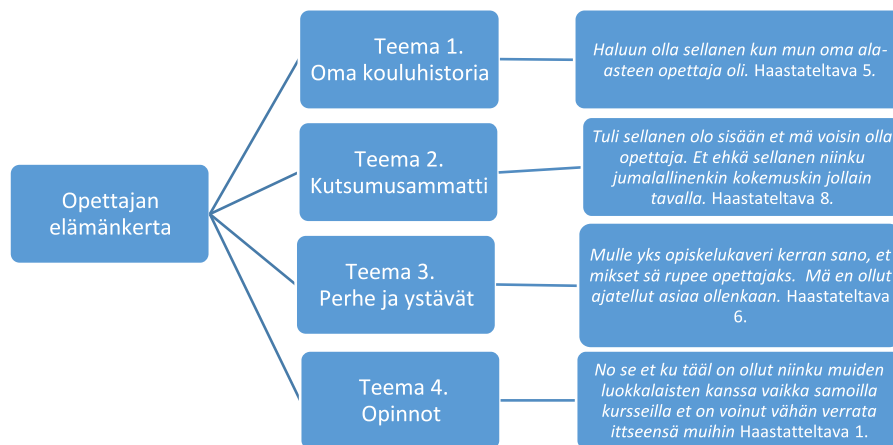
Kun identiteettiin vaikuttavat seikat oli etsitty, siirryttiin tutkimaan, mihin opettajaidentiteetin osa-alueeseen opiskelijat kokevat näiden kokemusten vaikuttavan.

Osa-alueiden määrittelyssä noudatettiin Beijaardin ym. (2000) teoriaa (kuvio 8) opettajaidentiteetin kolmesta osa-alueesta: Opettaja aineenhallitsijana, Opettaja didaktisena eksperttinä sekä Opettaja pedagogisena eksperttinä. Haastattelulitteroinnit käytiin läpi ja niistä etsittiin kommentteja jotka kertovat *mihin opettajaidentiteetin osa-alueeseen sijaisuuskokemukset vaikuttavat*. Nämä kokemukset teemoiteltiin edellä mainittujen kategorioiden mukaan. Vastausten pohjalta luotiin myös uusi kategoria Muu, johon kuuluivat oma opettajuus ja opettajuus alana. Tämä tehtiin, koska kaikkia kommentteja ei saatu sopimaan olemassa oleviin teemoihin.

Kuvio 8. Opettajan ammatti-identiteetin osa-alueet Beijaardin, Verloopin ja Vermuntin (2000) teoriaa mukaillen

Tutkimuskysymykseen 3. *Minkä muiden seikkojen opiskelijat kokevat vaikuttavat ammatilliseen identiteettiinsä?* haettiin niin ikään vastausta haastatteluista. Litteroinnit käytiin läpi, niistä poimittiin erilliselle dokumentille kommentit, joissa opiskelijat kertovat identiteettiinsä vaikuttavia tekijöitä, joita ei aiemmissa kohdissa voitu teemoitella opetuskokemuksiin tai opetuksen puitteisiin. Nämä kuuluivat kolmanteen kategoriaan, eli *Opettajan elämäkertaan*. Nämä tekijät teemoiteltiin vielä omiksi ryhmikseen (Kuvio 9).

Kuvio 9. Ammatilliseen identiteettiin vaikuttavat asiat opettajan elämässä haastattelujen perusteella Beijaardin, Verloopin ja Vermuntin (2000) mukaan

3.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Ennen tutkimustulosten esittelyä arvioin tässä luvussa tutkimuksessa käytettyjen menetelmien luotettavuutta ja sopivuutta tämänkaltaiseen tutkimukseen. Ensin pohdin tutkimusaineiston keräykseen liittyviä seikkoja, tämän jälkeen siirryn aineiston analyysiin.

Ensimmäinen osa tutkimusaineistoa kerättiin tutkimuskyselyllä. Näin varmistettiin, että se tavoittaa mahdollisimman suuren osan Turun luokanopettajaopiskelijoista kaikilta vuosikursseilta. Kysely täytettiin anonyymisti. Anonymiteetti suojaa vastaajien yksityisyyttä, mutta on otettava huomioon sen myös sen mahdolliset haittapuolet. Kun kyselyyn vastataan anonyymisti verkossa, tutkija ei koskaan voi olla täysin varma, kuka kyselyyn vastaa tai kuinka tosissaan hän on (Hirsjärvi ym. 2009). Linkki kyselyyn

lähettiin kuitenkin yliopiston sähköpostilistojen kautta, joten olettaa voi vastaajien olleen luokanopettajaopiskelijoita. Kysely toteutettiin tätä tutkimusta varten. Tästä oli tutkimukselle sekä etua että haittaa. Eduksi lasketaan se, että kyselyllä saatiin tietää vastauksen juuri siihen, mihin haluttiin. Haitaksi voidaan laskea kyselyssä ollut ajatusvirhe: sijaisuuksien määriä kysyttäessä eräät vastausvaihtoehdot olivat 1–3 kuukautta, 3–6 kuukautta ja 6–12 kuukautta. Vastausvaihtoehtojen päällekkäisyys huomattiin vasta aineiston analyysivaiheessa. Tämä on saattanut vääristää tulosta.

Haastattelu valittiin toiseksi aineistonkeruumenetelmäksi, koska se nähtiin parhaana tapana saada tietoa tutkittavien omista kokemuksista. Haastattelussa tutkija voi säädellä aineistonkeruuta joustavasti ja pyytää halutessaan lisätietoja, joka palveli hyvin tutkimuksen tarkoitusta. Haastattelu on kuitenkin konteksti- ja tilannesidonnainen sosiaalinen tilanne, eräänlainen vuoropuhelu, jolloin vaarana on, että haastateltava puhuu haastattelutilanteessa eri asioita, kuin puhuisi jossakin toisessa tilanteessa. Haastateltava voi pyrkiä myös miellyttämään haastattelijaa tai haastattelijaa johdattelemaan keskustelua haluamaansa suuntaan. (Hirsjärvi ym. 2000.)

Aineiston analyysi pyrittiin kuvaamaan tarkkaan ja yksityiskohtaisesti, koska se lisää tutkimuksen luotettavuutta (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Analyysi toteutettiin pääasiallisesti laadullisin keinoin, jolloin vastauksia tulkittiin paljon. Tutkimuksen tekijänä pyrin olemaan vastausten tulkitsijana johdonmukainen, mutta vaarana silti aina on, että olen ymmärtänyt tai tulkinnut jonkin asian väärin. Tästä syystä tutkimukseen on lisätty useita sitaatteja haasteltavilta, jotta myös lukija saa tehdä omia tulkintojaan ja näkee millä perusteilla aineistoa on analysoitu.

4. Tulokset

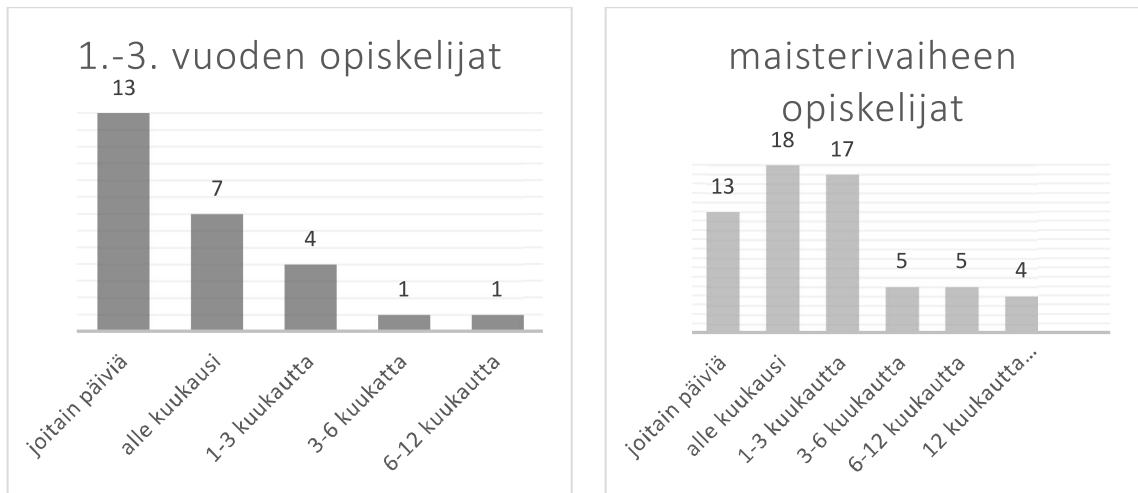
4.1 Miten paljon ja miksi opiskelijat tekevät sijaisuuksia?

Tutkimukseen vastasi yhteensä 103 opiskelijaa Turun yliopiston opettajankoulutuslaitokselta. Vastaajista suurin osa oli vuosikursseilta 3.–5. mutta jokaiselta vuodelta saatiin joitain vastuksia (kuvio 10).

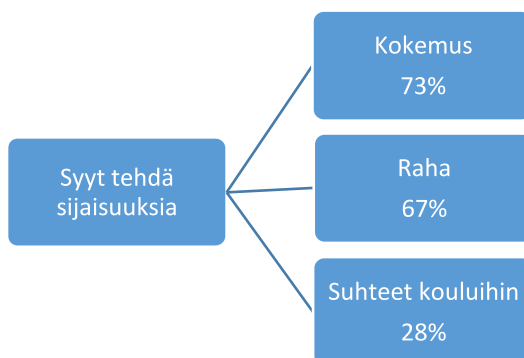
Kuvio 10. kyselylomakkeen vastaajat vuosikursseittain

Vastausten mukaan heistä 85% oli tehnyt opettajan sijaisuuksia ja 15% ei. Sijaisuuksia oli siis tehnyt vastaajista 86 kappaletta. Sijaisuuksien määrä oli suurimmalla osalla (30%) vain joitain päiviä, alle kuukauden kertoi sijaistaneensa 27%, 1-3 kuukautta 24%. Tämän pidempiä aikoja oli sijaistanut vain murto-osa vastaajista. Yli vuoden oli sijaisuuksia tehnyt vain 5%. Ohessa (kuvio 12) taulukot joissa opiskelijat on luokiteltu opiskeluvuosien mukaan. Opintojen alkuvaiheen opiskelijat eli 1.-3. vuosikurssin on laskettu samaan taulukkoon ja sitä vanhemmat, eli maisterivaiheen opiskelijat omaan taulukkoonsa.

Kuvio 11. Vastaajien tehdyt sijaisuudet opiskeluvuosittain

Kuten kuvioista 12 näkee, 1.–3-vuoden opiskelijoista suurin osa oli tehnyt sijaisuuksia vain joitain päiviä, eikä yksikään yli vuotta. Maisterivaiheen opiskelijoilla taas suosituin valinta oli ”alle kuukausi” tai 1–3 kuukautta. Tämä tulos oli odotettavissa, ovathan maisterivaiheen opiskelija opiskelleet alaa kauemmin ja näin ollen heille on todennäköisesti tarjoutunut enemmän tilaisuuksia sijaisuuksiin ja he todennäköisesti kokevat itsensä ammattitaitoisemmiksi.

Kuvio 12. Opiskelijoiden syyt tehdä sijaisuuksia

Tärkeimmät syyt sijaisuuksien tekemiseen näkyivät opiskelijoiden vastauksista selkeästi (kuvio 12). 73% vastaajista mainitsi syyksi opettajan sijaisuuksien tekemiseen kokemuksen. Kokemuksella tarkoitettiin kokemusta opettajan työstä ja erilaisista kouluista.

Kokemusta opiskelijat kertovat haluavansa, koska kokevat sen vahvistavan omaa osaamista opettajana, tuovan varmuutta työhön ja tukevan kasvamista opettajaksi.

Olen tehnyt sijaisuuksia, jotta saisin lisää käytännön kokemusta. Opiskelija, 1. vuosi

Haluan lisää kokemusta opettajantyöstä myös muualta kuin norssiharjoittelusta. Opiskelija 2. vuosi

Päästäkseni kiinni opintojen aikana jo tulevaan työhöni. Kokemuksen ja varmuuden saaminen sitä kautta työhön. Opiskelija, 4. vuosi

Suurin syy on kokemuksen kartuttaminen. Opinnoissakin olen kokenut oppivani ja hyötyväni eniten harjoittelussa, joten sijaisuudet tukevat kasvamistani luokanopettajaksi. Opiskelija, 4. vuosi

Olen tehnyt opettajan sijaisuuksia lähinnä saadakseni oman alan työkokemusta. Opiskelija, 5. vuosi

Osa näistä opiskelijoista (11%) kertoi kokevansa, että opetusharjoittelut Normaalikoulussa eivät anna realistista kuvaa koulumaailmasta ja opettajantyöstä ja sijaisuuksien kautta he haluavat paikata tätä. Sijaisuudet ikään kuin nähtiin informaalina oppimisena opiskelujen lisäksi tai niiden tukena. Opetusharjoittelut nousivat myös haastateltavien puheessa usein esille ja niitä verrattiin paljon sijaisuuksiin ja ”oikeaan koulumaailmaan”. Opetusharjoitteluja sekä kritisoitiin että kiiteltiin ja useat haastatelluista nostivat harjoittelut esille tärkeänä ammatillisen identiteettinsä kehittäjänä.

Olen tehnyt sijaisuuksia, sillä luokanopettajille suunnatut harjoittelujaksot eivät mielestäni ole antaneet tarpeeksi realistista kuvaa luokanopettajan työstä. Harjoittelussa panostetaan jokaiseen pieneenkin tehtävään, mikä ei tule olemaan mahdollista, kun siirrytään työelämään. Olen ollut harjoittelujaksojen jälkeen niin väsynyt, että en tule jaksamaan työelämässä, mikäli jatkan samaan malliin, kun oikeasti siirryn opettajan tehtäviin. Opiskelija, 6. vuosi

Haluan nähdä oikeaa koulumaailmaa ja sen käytäntöjä ennen kuin valmistun. Norssi on oma maailmansa ja olen halunnut nähdä muiden koulujen menon. Opiskelija, 4. vuosi

Saadakseni työkokemusta ihan oikeista hommista, ei hikkeilyä harjoittelussa.

Opiskelija, 5. vuosi

Toiseksi yleisin (67%) opiskelijoiden mainitsema syy oli raha. Moni kertoi opintotuella pärjäämisen olevan hankalaa ja opettajansijaisuuksista saatavan korkean palkan houkuttelevan töihin.

Talouden tasapainottaminen on tärkein syy. Opiskelija, 1. vuosi

Opiskelijaduuneja parempi palkka toki on myös houkuttimena. Opiskelija, 5. vuosi

Sijaisuuksista saa myös köyhä opiskelija melko hyvin palkkaa. Opiskelija, 5. vuosi

Kolmanneksi yleisin mainittu syy oli suhteiden luominen kouluihin. 28% vastaajista kertoi tekevänsä sijaisuuksia, jotta saisi luotua suhteita lähialueen kouluihin, ”jalkaa oven väliin” (opiskelija, 4. vuosi) ja parantaisi omia työllistymismahdollisuuksiaan valmistumisen jälkeen. Useampi vastaaja kertoi pelkäävänsä, että koulut eivät palkkaa vastavalmistunutta opettajaa, jolla ei ole jo työkokemusta.

Minulla on se vaikutelma, ettei ketään vastavalmistunutta opettajaa palkata pidempijaksoiseen opettajan työhön ennen kuin hän on tehnyt vähintään vuoden sijaisuuksia. Yritän tehdä sijaisuuksia jo kouluaikana, jotta saisin vastavalmistuneena parhaan mahdollisen työpaikan enkä putoaisi kortistoon. Opiskelija, 4. vuosi

Pelko siitä, että muuten on mahdotonta saada töitä valmistumisen jälkeen. Halu saada jalkaa oven väliin ja luoda suhteita tulevaisuutta varten. Opiskelija, 3. vuosi

Uskon, ettei kukaan palkkaa opettajaksi vastavalmistunutta opiskelijaa, jolla ei olisi päiväkään työkokemusta harjoittelun ohella. En millään haluaisi viettää ensimmäistä vuottani valmistuttua pätkätöitä tehden ja kokemusta kartoittaen. Haluan suoraan työelämään. Lisäksi on hyvä päästä jo nyt kokeilemaan kaikkea oppimaani oikeassa ja aidossa kouluympäristössä. Opiskelija, 3. vuosi

15% prosenttia vastaajista ilmoitti, että ei ole tehnyt ollenkaan opettajansijaisuuksia. Suurin osa heistä jätti vastaamatta avoimeen kysymyksen ”Miksi teet sijaisuuksia”, mutta osa käytti tilaisuuden kertoakseen miksi ei tee sijaisuuksia. Syyt olivat vaihtelevia: opinnot pitävät niin kiireisenä, ettei sijaisuuksia ehdi tehdä, oma epävarmuus ja jännitys ovat esteenä tai työ ei vaan tunnu omalta. Alla esimerkkejä kolmelta eri vastaajalta.

Läsnäolopakollisia opintoja on ollut niin paljon, etten ole löytänyt aikaa sijaisuuksien tekemiselle. Opiskelija, 3. vuosi

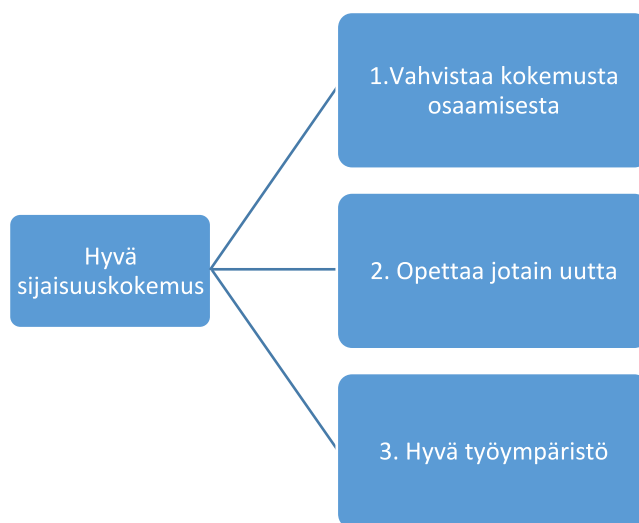
Aluksi se jännitti liikaa, olin epävarma sekä taidoistani että siitä, kuinka sijaisena oleminen hoituu. Sittemmin, kun harjoittelut osoittivat itselleni, että pärjäisin kyllä, alkoi opiskelu muuten olla kovin hektistä. Tällä hetkellä olen koko ajan "aikeissa" hakea sijaisuuksia opintojen ohkeen, joita riittää vielä pariksi vuodeksi, mutta ei näytä siltä, että tänäkään keväänä tekisin yhtään sijaisuutta. Olen palannut kai siihen epävarmuuden tilaan ja stressaan niiden hakemista. Mielestäni OKL:n tulisi enemmän potkia opiskelijoita sijaisuuksien tekoon, koska ei tässä nyt oikein ole mitään järkeä, etten 5. vuosikurssin opiskelijana ole vielä koskaan ollut sijaisena. Opiskelija, 5. vuosi

En koe omaksi jutuksi. Opiskelija, 3. vuosi

4.2 Millaisia sijaisuuskokemuksia luokanopettajaopiskelijoilla on ja miten he kokevat niiden vaikuttaneen ammatti-identiteettiinsä?

Opiskelijoiden kokemukset sijaisuuksista olivat haastattelujen perusteella pääosin positiivisia. Hyvänä sijaisuuskokemuksena (kuvio 13) haastateltavat pitivät sellaista, joka

1. vahvistaa tunnetta omasta osaamisesta ja ammattitaidosta,
2. jossa oppii jotain uutta.
3. työympäristön ja hyvän rehtorin merkitys.

Kuvio 13. Positiivisen sijaisuuskokemuksen piirteitä haastateltavien mukaan

Eniten mainintoja hyvästä sijaisuuskokemuksesta puhuttaessa saivat tilanteet, jotka vahvistavat tunnetta omasta osaamisesta, joissa opiskelija tietää mitä tekee tai voittaa haasteen. Tunnetta omasta osaamisesta vahvistivat erityisesti haasteelliset tilanteet, joissa onnistuu. Myös hyvä palaute ja oppilaiden osaaminen vahvistivat oman osaamisen tunnetta ja tekivät sijaisuuskokemuksesta hyvän.

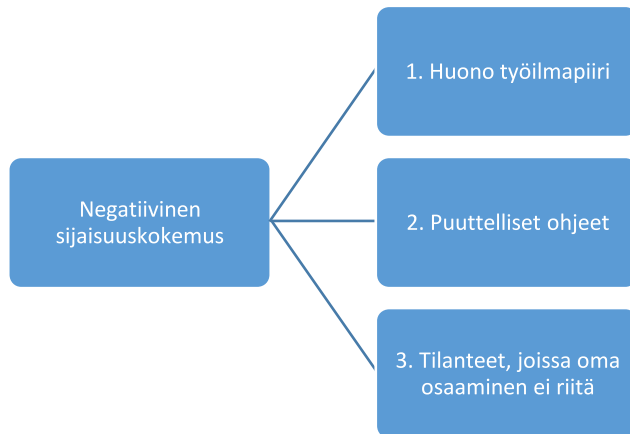
Se oli haastavaa, mut siitä sai semmosen onnistumisen kokemuksen, että se ryhmänhallinta onnistuu myös ihan vasta-alkajaltakin ja vähän haasteellisimmissa olosuhteissakin. Haastateltava 2.

Myös uuden oppiminen teki vastaajien mukaan sijaisuuskokemuksesta hyvän. Uusia asioita saattoi vastaajien mukaan tulla sijaisuuksissa vastaan yllättäen ja he tuntuivat suhtautuvan tilanteisiin positiivisesti.

Kun oppii jotain uutta, siitä tulee hyvä fiilis. Haastateltava 3.

Toimivan vuorovaikutuksen merkitys työilmapiirille näkyy sijaisten kokemuksissa. Hyvän sijaisuuden tunnusmerkkinä kerrottiin usein olevan juuri hyvän ilmapiirin.

Ne oppilaat oli tosi ihanii, mut sekään ei oo mun mielestä se suurin syy, vaan oikeestaan se millanen vastaanottavainen tunnelma siel koulussa oli. Et ku sinne meni, niin se rehtori oli sellainen et ” Voi, sä oot (haastateltavan nimi) varmaan, et tervetuloa!”. Ja sit ne kaikki opettajat siellä opehuoneessa ne tuli heti niinku kättelemään. Haastateltava 5.

Kuvio 14. Negatiivisen sijaisuuskokemuksen piirteitä haastateltavien mukaan

Negatiivisissa sijaisuuskokemuksissa, kuten hyvissäkin, toistui haastateltavien vastauksissa työilmapiirin merkitys (kuvio 14). Jos työilmapiiri koettiin huonoksi, se saattoi latistaa koko sijaisuuspäivän tunnelmaa tai jopa kokemusta omasta osaamisesta. Työilmapiiri välittyy sijaiselle esimerkiksi hänen aamulla saapuessa opettajanhuoneeseen tai keskustellessa rehtorin kanssa:

Ja mikä siit teki huonon niin ehkä just se, et se vastaanotto oli semmone – siel opehuonees ei kukaan edes moikannut. Jotenkin se rehtori oli silleen hirveen kylmä
Haastateltava 5.

Kyl se et jos jossakin vaik huomaa et selvästi rehtorilla jotenkin on sellanen asenne, et se keskustelu työntekijän ja rehtorin kesken ei oo avointa tai sellaista.
Haastateltava 1.

Myös puutteelliset ennakkotiedot vaikuttivat negatiivisesti sijaisten kokemuksiin. Tällä tarkoitettiin, että sijainen ei ollut saanut tietoa päivän ohjelmasta, luokan osaamisesta tai muista koulun yleisistä asioista.

Sellanen, et mä en oo saanut hyviä ohjeita siltä opettajalta. Et jos ei oo pystynyt valmistautuun kunnolla, niin se on perseestä. Haastateltava 7.

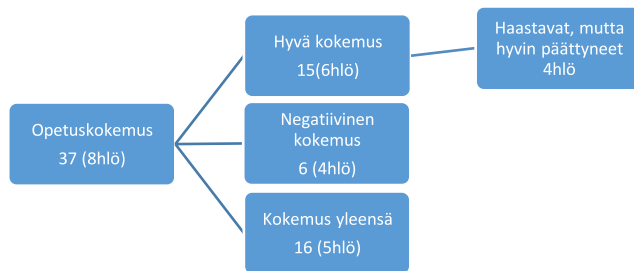
Ja sitten siin tuli se ongelma, et mä en tiennyt etukäteen et mitä ne oppilaat tietää. Niin sitten siin kävi niin, et ne siin jo sen johdatuksen aikana, et heidän se keskittyminen herpaantu siten et he ei jaksanut kuunnella Haastateltava 2.

Ja sit siellä ehkä oli myös jotain tällaisia, että jonkun opettajan kanssa oli tämmöstä että ku oltiin lainattu koulun läppäreitä, niin sitten tulikin hirveetä palautetta, että ei yläastelaiset saa käyttää niitä vaikka tämmöstä oltu kerrottu.
Haastateltava 6.

Positiivisissa sijaisuuskokemuksissa haastateltavat kertoivat, että omaa osaamista vahvistavat kokemukset tekevät sijaisuudesta hyvän. Onkin luonnollista, että negatiivisissa kokemuksissa kokemus on toisenlainen: tilanteet joissa oma osaaminen ei tunnu riittävän, tekivät haastateltavien mukaan sijaisuuskokemuksesta huonon.

Ja sit mul oli vaan semmonen olo et mä niinku romahdan et tähän saakka on mennyt ihan hirveen huonosti ja en oo saanut mitään opetettuu--- ja sit mä menin vaan vessaan itkeen sen jälkeen. Haastateltava 1.

Haastatteluiden vastauksia verrattiin aiempaan tutkimukseen ja tyypiteltiin tämän mukaan. Tässä tutkimuksessa käytettiin Beijaard ym. (2000) määritelmää opettajan ammatillisesta identiteetistä ja siihen vaikuttavista seikoista. Heidän mukaansa vaikuttavia tekijöitä opettajien työelämässä ovat opetuksen puitteet ja opetuskokemukset. Tutkittaessa opiskelijoiden kokemuksia sijaisena, löytyi vaikuttavia kokemuksia kummastakin, sekä opetuksen puitteista, että opetuskokemuksesta.

Kuvio 15. Ammatti-identiteettiin vaikuttavat opetuskokemukset. Kuviossa näkyy mainintojen määrä haastatteluissa ja suluisa moniko haastateltava on asian ottanut vastauksissaan esille.

Opetuskokemukseen (Kuvio 15) laskettavat kokemukset olivat opiskelijoiden haastatteluiden perusteella eniten vaikuttavia (37 mainintaa). Kokemukset voitiin jakaa kolmeen eri kategoriaan, jotka edelleen jaettiin alakategorioihin. Kokemuksia oli kolmenlaisia: Hyvät kokemukset, negatiiviset kokemukset sekä eniten mainitut kokemukset yleensä, joita ei osattu luokitella näistä mihinkään. Kokemus yleensä tarkoitti kokemusta, jota ei luokiteltu hyväksi eikä huonoksi, vaan yleisesti opetuskokemukseksi. Haastateltavat arvostivat kaikenlaista kokemusta. Opetuskokemuksen koettiin tuovan varmuutta ja auttavan säilyttämään kosketuksen työhön harjoittelujen välillä. Kosketus työhön auttoi ylläpitämään ajatusta omasta ammattitaidosta, kuten haastateltava 5. alla kuvaa.

Tai mä veikkaan et mulla olis ehkä vähän sellanen epäileväisempi (olo), jos mulla olis nyt viimeinen opettajakokemus se so nelonen. Niin kyl mä veikkaan et mä olisin vähän silleen et mihin mä nyt oon valmistumassa ja voi ei.. et on noi niinku tavallaan vahvistanut sellasta kuvaa et oon mä ihan hyvä tässä ja varmasti on ehkä sellanen mitä mä haluan tehdä. Haastateltava 5.

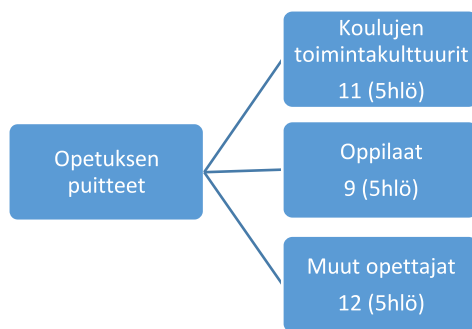
Opiskelijat mainitsevat myös erityisesti hyvien kokemusten jäävän mieleen. Hyvien kokemusten kategoriasta erottui vielä alakategoria *Haastavat, mutta hyvin päättyneet*. Nämä olivat opiskelijoiden mukaan tilanteita, jotka aluksi tuntuivat haastavilta tai vaikealta, mutta lopulta päättyivät hyvin.

Yks haastava kokemus oli, kun kaksi vuotta sitten pääsin viemään yhden luokan teatteriin. Se tuli vähän yllättäen, kun ei oma ope pääsytkään niin se pyysi mua.

Mä en oo ikinä toteuttanu sellasta et lähteään jonkin muualle koulusta ja se menikin sitten tosi hyvin. Olin tyytyväinen siihen. Haastateltava 3.

Vastaukset jakaantuivat kuitenkin kategorioiden kesken melko tasaisesti. Kaikenlaista kokemusta arvostettiin, opiskelijat pitivät opetus- ja työkokemusta arvokkaana ja kehittävänä, oli se millaista vain, haastavaa tai helppoa. Osa nosti haastattelussa kuitenkin esiin nimenomaan ääripääkokemusten merkityksen.

Koska jotenkin just ku mä sanoin et se oma identiteetti on kehittynyt just niiden ääripäiden kautta, et on hyvii ja sit huonoi kokemuksii ja ne on muokannut sitä mun et millainen opettaja mä haluun olla. Haastateltava 2.

Kuvio 16. Opetuksen puitteet ja ammatti-identiteetti. Kuviossa näkyy mainintojen määrä haastattelussa ja suluisa moniko haastateltava on asian ottanut vastauksissaan esille.

Opetuksen puitteet mainittiin identiteettiin vaikuttavana tekijänä 32 kertaa (Kuvio 16). Kuten opetuskokemukset, myös opetuksen puitteet jaettiin vastausten mukaan alakategoriaihin. Niitä luotiin kolme: Koulujen toimintakulttuurit, johon kuului työympäristö ja työyhteisö, oppilaat, johon kuului kohtaamiset oppilaiden kanssa ja hankalat oppilaat, sekä muut opettajat, johon kuuluu muiden opettajien esimerkki sekä heiltä saatu palaute. Opetukset puitteista useimmiten identiteettiin vaikuttaviksi mainittiin Muut opettajat. Muilta opettajilta saatiin palautetta ja heidät nähtiin mallina sekä positiivisesti että negatiivisesti. Haastateltavat myös ihmettelivät jo työssä olevien opettajien leipääntymistä ja kyllästymistä ja vertasivat omaa intoaan siihen. Työssä olevan opettajan tylsistymistä ei kuitenkaan säikähdetty, vaan sen nähtiin ennemminkin korostavan omaa sopivuutta alalle ja työssä viihtyvyyttä opettajan työssä.

Mut sit toisaalta, ku huomaa niitä, jotka on ehkä vähän tylsistyneitä tai on leipäntyneitä niin mua harmittaa niiden puolesta. Mut sit ku mä oon sellainen

nuori ja innokas niin mä en tiedä et meneeks se sit taas senkin piikkiin. Et mä oon silleen wuhuu, miks te ette oo iloisia täällä joka päivä? Haastateltava 7.

Kun keskustelee työssä olevien opettajien kanssa niin ne on silleen et ”Tää on niin rankkaa” ja et ”Miks susta tulee opettaja, oi voivoi, koita nyt pärjätä, älä vaan valmistu vielä, et sä tänne halua...” Mut sit ku itel on mennytkin tosi hyvin niin sit tulee sellanen olo että ehkä mä oon sit sellainen, sen luontoinen että kyllä mä selviin näistä asioista ja et mö pärjään tai suhtaudun niinku asioihin sillä tavalla että niinku jotenkin eritavalla, että sovin sitten luonteeltani tähän. Haastateltava 6.

Ne on yleensä jotain sellasii pienii juttui mitä muut tekee, ettei tartte muuttaa tavallaan just itseään, tai opettajana. Mut sellasii käytännön juttuja jotka tuo rauhaa siihen tekemiseen. Se rauha--- et ku itse on sellainen häslääjä tyyppinen, niin ehkä niinku se on mitä yleensä aina eniten oppii muilta. Haastateltava 6.

Mut se tapa, jolla hän tervehti jokaista oppilasta ennenku ne tuli luokkaan, niin se oli jotenkin tosi lämmin ja se tapa millä se katso jokaista oppilasta silmiin et se aidosti tarkoitti sitä, et tervetuloa, onpa ihana nähä sua. Niin se oli mulle sellanen koskettava, et mä haluun olla tommonen opettaja. Haastateltava 4.

Koulujen toimintakulttuurissa vaikuttavia tekijöitä olivat haastateltavien mukaan työilmapiiri, rehtori sekä työkaverit. Esimiehen, eli rehtorin, merkitys työssä viihtymiselle on opettajalle suuri. Hyvä rehtori lisää opettajan tunnetta työnsä osaamisesta ja lisää kollegoiden välisen yhteistyön toimivuutta (Matalapaine lisäänty–Poimintoja OAJ:n työolobarometristä). Tämä näkyi myös sijaisten kokemuksista. Vaikka sijainen olisi koulussa vain päivän, hän aistii koulun toimintakulttuuria ja työilmapiiriä ja tekee tästä johtopäätöksiä. Haastateltava 5. koki oman minäkompetenssinsa laskevan, jos koki työilmapiirin huonoksi:

Kun sit taas tuolla kun se vastaanotto oli vähän sellanen ja tällänen ja kukaan ei oikeen ees moikannut, niin oli vähän sellanen olo et mä nyt hoidan tän hommani tääl vaan--- ja tuntuu et en mä kyl niin hyvä sit siin hommas olekkaan. Haastateltava 5.

Kokemukset erilaisista toimintakulttuureista herättivät haastateltavissa myös ajatuksia omasta tulevaisuuden työurastaan ja he kokivat voivansa oppia myös huonommasta kokemuksesta. Sijainen aistii haastatteluiden perusteella nopeasti uuden koulun ilmapiiriä paitsi oppilaiden, myös mahdollisia henkilökunnan välisiä ongelmia.

Ja aina kyl päätyy itekin niihin ajatuksiin et kyl se lähtee silt johtoportaan ja miten siellä se asia hoidetaan--- --- Se on niinku yks minkä toivottavasti muistaa vielä vuosienkin päästä, et mielummin sanoo avoimesti vaikka rehtorille, vaik se ois vaikee asia sa rehellisesti ääneen, ku sit semmosta et selän takana puhutaan.
Haastateltava 1.

Haastateltavat arvostivat oppilailta saatua palautetta ja heille jäivät hyvin mieleen merkittävät kohtaamiset oppilaiden kanssa. Opettajan ja oppilaan vuorovaikutus onkin tärkeä asia opettajan työssä. Hyvä opettaja–oppilas –suhde paitsi lisää oppilaiden motivaatiota ja sitoutumista koulunkäyntiin ja oppimiseen, saa myös opettajan panostamaan enemmän aikaa ja energiaa oppilaiden tukemiseen. (Fraser & Walberg, 2005; Hamre & Pianta, 2001)

No mul ehkä, mun mitä mä nään tärkeempänä et miten mä kohtaan niinku oppilaat, et se on se mun opettajuus tai opettajuuden niinku yks kulmakivi kyl ehdottomasti.
Haastateltava 1.

TAULUKKO 1. Mihin opettajan ammatti-identiteetin osa-alueeseen haastateltavat kokevat tehtyjen sijaisuuksien vaikuttavan? Luku kertoo, montako kertaa haastateltava on maininnut asian.

Vastajat	Opettajan ammatti-identiteetin osa-alueet				
	oma opettajuus	pedagoginen	alan tuntemus	didaktinen	aineenhallinta
Haastateltava 1.	3	3	3	0	0
Haastateltava 2.	2	3	2	0	0
Haastateltava 3.	1	0	0	1	0
Haastateltava 4.	7	3	0	2	0
Haastateltava 5.	2	2	2	1	0
Haastateltava 6.	3	2	1	2	2
Haastateltava 7.	5	6	1	4	0
Haastateltava 8.	1	1	1	0	1

Kuten taulukosta 1 näkee, eniten opiskelijat kokivat sijaisuuksien vaikuttavan yleisesti omaan opettajuutensa. Oman opettajuuden tuntemus liittyi omaan tapaan olla opettaja ja omien työtapojen löytämiseen ja se nousi esille jokaisen haastattelussa. Haastateltava 1. kuvaa huomanneensa sijaisuuksia tehdessään uusia asioita omasta tavastaan työskennellä ja olla opettaja:

Yksi mistä mä yllätyin et mä oon niinkin rauhallinen. Ja se että struktuuri on mulle työssä tärkeä, vaikka se ei oo mulle muuten arkielämässä tärkeää, niin se on ollut mulle ehkä sellanen mistä oon positiivisesti yllätynyt. Haastateltava 1.

Seuraavaksi vaikuttavimmaksi nousi haastatteluiden perusteella opettajaidentiteetin osa-alue *opettaja pedagogisena eksperttinä*. Haastateltavat kuvaavat oppivansa sijaisuuksissa pitämään tärkeänä oppilaiden kohtaamisia ja vuorovaikutusta heidän kanssaan.

Ei ehkä niinkään se miten mä opetan niinku asioita, sekin kyl tosi paljon, mut ehkä viel enemmän se miten mä kohtaan oppilaan, et se on niinku mun opettajuuden tärkeimpiä juttui. Haastateltava 1.

Haastatteluissa mainittiin useaan otteeseen sijaisuuksien lisäävän opiskelijoiden alan tuntemusta. Tämä oli toinen tutkimukseen luoduista teemoista Beijaard ym. (2000) määrittelyn ulkopuolelta. Alan tuntemuksella tarkoitettiin opettajan ammattiin liittyviä seikkoja ja omia ajatuksia siitä. Haastateltava 7. pohtii murtuneita myyttejä opettajien oppituntien ulkoisesta käyttäytymisestä:

Et mul on murtunut siin kohtaa isoimmat semmoset myytit, et ne juo vaan kahvii eikä puhu mistään tärkeestä. Haastateltava 7.

Vähiten mainintoja sai *aineenhallinnallinen eksperttiys*. Tulos on päinvaistainen Beijaard ym. (2000) tutkimukseen, jossa opettajat painottivat eniten aineenhallintaa ja vähiten pedagogiikkaa. Beijaardin tutkimuksessa opettajat olivat aineenopettajia, joten tämä saattaa selittää eroa tämän tutkimuksen tuloksiin, tässä tutkimuksessa haastateltavat olivat kuitenkin kaikki luokanopettajia.

4.3. Minkä muiden seikkojen opiskelijat kokevat vaikuttavan ammatti-identiteettiinsä?

Haastateltavat kuvasivat ammatillista identiteettiään monin eri tavoin. Joillekin se oli selkeä ja he kykenivät analysoimaan sitä tarkasti, toisille se oli hieman hankalampaa. Haastatteluissa oli selkeitä eroja siinä, miten syvällisesti haastateltavat tulkitsivat omia tunteitaan ja kokemuksiaan ja miten paljon he olivat valmiita niitä pohtimaan. Kaikki haastateltavat nostivat kuitenkin haastatteluissa esille myös sijaisuuksiin liittymättömiä ammatti-identiteettiä kehittäviä seikkoja. Nämä luokiteltiin Beijaard ym. (2000) määrittelemään kategoriaan *opettajan elämäkertaan* (kts. kuvio 9 menetelmäluvusta).

Perheen ja ystävien kannuksesta osa haastateltavista oli hakeutunut opettajankoulutukseen tai alkanut miettimään uraa opettajana. He olivat saaneet ensimmäisen ajatuksen omasta sopivuudesta opettajaksi jonkun toisen innoittamana. Myös omalla kasvatuksella ja perhetaustalla nähtiin vaikutus omaan opettajuuteen.

En oikein tiennyt et hakisinko mä vai enkö, ja sit ku mun tosi monet kaverit ja vanhemmat rohkaisi mua et kyl sä sinne sisään pääset ja ne tavallaan jotenki, nokun ne kerto et mul on sellanen luonne et mä voisin sopii opettajaks, tavallaan sellainen rohkiasu. Haastateltava 8.

Mut sitten mulle yks opiskelukaveri kerran sano, et mikset sä rupee opettajaks. Haastateltava 6.

Tosi vahvasti ihan oma kasvatus, et miten mut on kasvatettu, nii se näkyy ihan varmasti vahvasti. Niin se että jotenkin miten kotona on pitänyt noudattaa sääntöjä, kuinka tarkkoja ja tiukkoja on oltu. Niin ehkä se näkyy tavallaan mun työssä. Haastateltava 1.

Omasta kouluhistoriasta merkittäviä kokemuksia olivat omat opettajat. Opettajia sekä ihailtiin ja haluttiin olla heidän kaltaisiaan, mutta kouluajoilta muisteltiin myös pelottavia opettajia, joiden kaltainen itse ei halua olla.

Haluun olla sellanen kun mun oma ala-asteen opettaja oli. Haastateltava 5.

Mä en haluu olla pelottava opettaja. Oon nähnyt (pelottavia opettajia) omina kouluaikoina ja harjoittelussa. Haastateltava 1.

Opettajuus nähdään usein kutsumusammattina johon ollaan synnytty. Tämä nousi esille myös joissakin haastatteluissa: haastateltava 8. kertoi kokevansa hyvin vahvasti johdatusta opettajaksi ja kertoi sen olevan kutsumusammatti.

Mä käyn seurakunnassa niin sitten joskus oli joku sellanen... Tai se oli semmonen et me jotain siin rukoiltiin ja siel oli sellanen joka piti saarnan tai puheen ja sit se puhui just siitä opettamisesta ja sit se kolahti muhun silleen. Tai tavallaan mulle tuli sellanen olo sisään et mä voisin olla opettaja. Et ehkä sellanen jumalallinenkin kokemuskin jollain tavalla--- kutsumusammatti, voisi sanoa. Haastateltava 8.

Opinnot olivat luonnollisesti tärkeässä asemassa ammatti-identiteetin kehittymisessä, ja varsinkin vähemmän sijaisuuksia tehneet haasteltavat nostivat opetusharjoittelut tärkeimmiksi opettajaidentiteettinsä kehittäjäksi.

No siihen auttaa nyt ainakin harjottelussa se, että ne muut, tai ne ketkä kattoo mun tuntia, et jos ne mainitsee niistä asioista mitkä niitä häiritsi siinä tunnilla, niin mä itsekin tajuan että ainiin joo. Haastateltava 8.

Erityisopettajanopinnot itseasiassa muokkaa sitä opettajuutta vielä aika paljon. Ja mun mielestä ne opinnot eniten ehkä antanut mulle sitä et minkälainen mä haluan olla opettajana ja ne on jotenkin sitä vielä vahvistanut ja jotenkin tuonut sellasia uusia juttuja. Haastateltava 1.

5. Pohdinta

Tämä tutkimus on pieni katsaus luokanopettajaopiskelijoiden sijaisuuskokemuksiin ja siihen, miten he kokevat näiden kokemusten vaikuttavan opettajuutensa ja ammatillisen identiteettinsä kehittymiseen. Tutkimuksen pääasiallisena aineistona toimivat kahdeksan opiskelijan haastattelut. Aineisto oli pieni, joten kokemukset ja mielipiteet eivät ole yleistettävissä. Tutkimus antaa kuitenkin mielenkiintoisen katsauksen opettajaopiskelijoiden kokemuksiin opettajuudesta, identiteettistä, sijaisuuksista ja luokanopettajaopinnoista. Opiskelijoilla on erilaisia kokemuksia, he suorittavat opintonsa eri tahtiin ja tekevät vaihtelevia määriä sijaisuuksia ennen valmistumista. Vaikka opiskelijoiden ammatillinen identiteetti ei aina kehity samanlaista polkua, kehitty heidän identiteettinsä monesti silti yhtä onnistuneesti (Antonek ym. 1997).

5.1 Ammatti-identiteetti ja sijaisuudet

Tämän tutkimuksen vastaajista 85% oli tehnyt opettajansijaisuuksia. Valtaosa oli tehnyt sijaisuuksia muutamia päiviä, mutta neljäsosa kuitenkin yli kuukauden. Tästä voidaan päätellä, että suurin osa opiskelijoista tekee edes jonkin verran sijaisuuksia opintojensa aikana. Mitä pidemmällä opinnoissaan vastaajat olivat, sitä enemmän he olivat sijaisuuksia tehneet. Vastaajat olivat hyvin yksimielisiä siitä, miksi sijaisuuksia tekevät. Kokemus, raha ja tulevaisuuden työllistyminen toistuivat kaikkien vastauksissa. Vaikka selvitysten mukaan luokanopettajien työllistymistilanne on hyvä ja suuri osa luokanopettajista työllistyy (Megerild, 2014), kertoi iso osa vastaajista tekevänsä sijaisuuksia, koska pelkää, ettei ilman niitä työllistyisi valmistumisen jälkeen.

Tämän tutkimuksen mukaan opiskelijat arvostavat kaikenlaisia sijaisuuskokemuksia. Positiivisissa sijaisuuskokemuksissa korostuivat erityisesti hyvän ja avoimen työilmapiirin merkitys. Hyvä työilmapiiri onkin tärkeää työssä viihtymiselle ja sitä lisäävät avoin vuorovaikutus ja kanssakäyminen (Manka, 2011). Opiskelijat kokivat sekä hyvien että huonojen kokemusten vaikuttavan ammatillisen identiteettinsä kehitykseen. Samanlaisia tuloksia on pro-gradu tutkimuksessaan saanut Pietilä (2014). Opetuskokemuksen lisäksi opiskelijat tarkkailevat toisia opettajia, aistivat sijaisuuskoulujen erilaisia toimintakulttuureja ja pitävät tärkeänä muiden opettajien esimerkkiä ja palautetta. On luonnollista luoda ammatillista identiteettiään tarkkailemalla

muista. Nuori opettaja sosialisoituu ammattiryhmäänsä ja kasvaa osaksi ”opettajien heimoa” samuuden tunteen kautta (Kari & Heikkinen, 2001).

Opiskelijoiden vastauksissa toistuu sana *varmuus*. Vastaajat kertovat toistuvasti sijaisuuksien tuovan varmuutta omaan opettajuuteen ja ammatilliseen identiteettiin. Osa vastaajista koki opettajan ammatin, opettajuuden, olevan heille kutsumus. Väisänen ja Silkelä (2000) kertovat tämän kaltaisen ajatuksen olevan suhteellisen yleistä opettajilla. Opettajuus nähdään kutsumusammattina. Tämä saattaa antaa opettajuudelle paljon hyvää, mutta myös sen haittapuolel pitää tunnustaa. Jos opiskelija kokee syntyneensä opettajaksi, hän saattaa mieltää opettajuuden tulevan ”selkärangastaan” ja vähätellä muodollisen koulutuksen ja oman ammatillisen koulutuksensa merkitystä. Sama vaikutus saattaa olla opiskelijan omana kouluaiikana syntyneillä vahvoilla opettajaihanteilla: jos oma opettaja nähdään ainoana oikeana tapana olla opettaja, saattaa olla vaikeaa kehittää omaa opettajaidentiteettiään. Ei ole tavatonta, että ideaali hyvästä opettajuudesta onkin syntynyt jo lapsuudessa omaa opettajaa seuratessa (Heikkilä, Määttä & Uusiautti, 2012). Yksi opettajankoulutuksen tärkeä tehtävä on saada opiskelija tiedostamaan ja haastamaan nämä ennakkotajukset. (Väisänen & Silkelä, 2000.)

Haastattelujen mukaan opiskelijat eivät ole kohdanneet sijaisuuksissa paljoa omia ennakkotajajäityksiä haastaneita tilanteita. He kertoivat koulumaailman, opettajuuden ja oman opettajaidentiteetin olevan juuri sellainen, kuin he ajattelivatkin. Kukaan ei kertonut törmänneensä yllätyksiin. Saattaa olla, että haastatteluissa ei päästy tarpeeksi syvälle pohtimaan asioita, tai että haastateltavaksi sattui opiskelijoita, joilla ei tällaisia kokemuksia vain ole.

Haastateltavat kokivat sijaisuuskokemusten eniten vaikuttavan heidän opettajaidentiteettiinsä pedagogiseen eksperttisyuteen. Aineenhallinta jäi taka-alalle. Tutkimustulokset ovat samansuuntaisia Stenberg, Karlson, Pitkäniemi ja Maaranen (2014) kanssa heidän tutkiessaan opettajaopiskelijoiden opettajaidentiteetin painotuksen osa-alueita. He arvelevat tähän olevan yhtenä syynä sen, että opiskelijoiden koulukokemukset ovat suurimmalta osin heidän omilta kouluajoiltaan oppilaina. Oppilaalle usein korostuu opettajan pedagoginen toiminta: lämminhenkinen ja oppilaita ymmärtävä ja huomioiva opettaja koetaan oppimista edistävänä ja hän jää oppilaalle mieleen. Näin ollen he haluavat myös itse painottaa opettajuudessaan tätä puolta, jota he itse pitävät tärkeänä.

5.2 Tutkimuksen hyödyntäminen

Tutkimus antaa hyödyllistä tietoa opiskelijoiden kokemuksista opettajan sijaisuuksia tehdessä. Näistä kokemuksista voivat hyötyä niin opettajankoulutus kuin opiskelijat itse ja sijaisuuksia tarjoavat koulut. Opettajankoulutuslaitoksen tärkeä tehtävä on auttaa opiskelijoita kasvamaan opettajiksi ja kehittämään omaa ammatillista identiteettiään. Monet opettajaopiskelijat tekevät opettajansijaisuuksiaan jo opiskeluaikanaan ja opettajankoulutus hyötyy tutkimuksesta, joka avaa näitä sijaisuuskokemuksiaan. Opettajankoulutus voi tällaisten tutkimusten avulla pohtia, miten mahdollisesti hyödyntää opiskelijoiden työelämäkokemuksia ja ottaa niitä huomioon koulutusta suunnitellessa.

Opiskelijoiden on hedelmällistä pohtia omaa ammatti-identiteettiään ja miten erilaiset työkokemukset siihen vaikuttavat. Sijaisia työllistävät koulut haluavat varmasti tarjota sijaisilleen hyvät olosuhteet työskennellä ja tämä tutkimus voi auttaa heitä siinä. Kuten vastauksista käy ilmi, kun sijaiseksi saapuva opiskelija tuntee olonsa arvostetuksi ja tervetulleeksi, hän kokee pystyvänsä tekemään työnsä paremmin ja haluaa tulla samaan paikkaan töihin myös uudestaan. Hyvin viihtyvä sijainen vaikuttaa varmasti myös oppilaiden viihtymiseen ja oppimiseen.

5.3 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimus pyrittiin toteuttamaan johdonmukaisesti ja selittämään sen tekeminen mahdollisimman läpinäkyvästi. Tutkijoita oli kuitenkin vain yksi, joten loppujen lopuksi tutkimus on vain yhden ihmisen tulkintaa, mikä saattaa vähentää sen luotettavuutta.

Tutkimus on tehty noudattaen kasvatustieteellisen tutkimuksen eettisiä periaatteita. Haastattelut olivat luottamuksellisia ja niitä käsiteltiin anonymisti. Haastattelut toteutettiin rauhallisissa paikoissa, jotta myös haastattelutilanne olisi luottamuksellinen. Suurin osa haastateltavissa oli haastattelijalle ennalta tuntemattomia. Tämä saattoi joidenkin osalta helpottaa kokemuksista puhumista, mutta toisaalta joistain haastateltavista oli myös huomattavissa jännitystä, joka saattoi vaikuttaa heidän vastauksiinsa. Määrällinen tutkimusaineisto kerättiin sähköpostitse toimitetulla kyselyllä. Koska tutkimuksen aihe oli niin selkeästi opettajan sijaisuudet, saattaa olla, että osa niistä

vastaajista joita sijaisuudet eivät kiinnosta, on jättänyt kokonaan vastaamatta kyselyyn. Tämä saattaa vääristää tulosta kysymykseen paljonko opiskelijat tekevät sijaisuuksia.

Tässä tutkimuksessa esitetyt tulokset eivät ole absoluuttisia totuuksia sijaisuuskokemuksista, vaan ne ovat yksittäisten opiskelijoiden kertomuksia omista kokemuksistaan. Kertoessaan omasta elämästään, ihmiset valikoivat mitä ja miten kertovat ja luova oman totuutensa ja tapansa esittää sen. (Eteläpelto ja Vähäsantanen, 2010.)

Jotta tutkimustulokset saatiin vertailukelpoisiksi, niitä verrattiin Beijaard ym. (2000) aiemmin luomaan teoriaan opettajan ammatti-identiteetin kehittymisessä. Tämä liittyy tutkimuksen osaksi kasvatustieteellisen tutkimuksen traditiota ja lisää sen luotettavuutta.

5.4 Jatkotutkimusehdotuksia

Tämän tutkimuksen mukaan iso osa Turun yliopiston luokanopettajaopiskelijoista tekee opettajan sijaisuuksia, ja he kokevat opettajan sijaisuuksilla olevan yhteys heidän ammatti-identiteettinsä kehittymiseen. Olisi hyödyllistä esimerkiksi opettajankoulutuslaitokselle tutkia vielä tarkemmin opiskelijoiden ammatillista kehittymistä opintojen aikana tehdyistä sijaisuuksista. Sijaisuudet ovat kuitenkin parhimmillaan informaalia oppimista, kuin työharjoittelua ilman ohjausta, ja opettajankoulutuksen olisi hyvä pohtia, miten tätä voi hyödyntää.

Sijaisuudet saattavat kuitenkin myös pidentää opiskeluaikoja tai antaa kovin opinnoista poikkeavaa kuvaa alasta. Olisi hyödyllistä tutkia tarkemmin millaisia vaikutuksia sijaisuuksien tekemisellä voi opintoihin olla; joko ajallisesti tai motivaationaalisesti. Monet vastaajista nostivat esille huolen tulevaisuuden työllistymisestä: jos sijaisuuksia ei tee jo ennen valmistumista, saako töitä? Tämän tutkiminen voisi tuoda mielenrauhan monelle opintojen ja työn välillä tasapainottelevalle ja tulevaisuutta pelkäävälle opettajaopiskelijalle.

Jo tutkimuksen taustatöitä tehdessä huomattiin, että opettajan sijaisuuksista oli vaikea löytää tutkimusta. Sijaisuuksia on tutkittu vain vähän, jos lainkaan. Kaupungit pitävät kirjaa, paljonko sijaisia palkataan, mutta tämän enempää tietoa oli vaikea löytää. Muutama pro gradu -työ aiheesta on tehty, mutta isompaa tieteellistä tutkimusta ei. Sijaisuuksista kaivattaisiin perusteellista tutkimusta useasta eri näkökulmasta, se

kuitenkin koskettaa opiskelijoiden, yliopiston ja koulujen lisäksi myös niitä tärkeimpiä: oppilaita.

LÄHDELUETTELO

- Antonek, J. L., McCormick, D. E., & Donato, R. (1997). The student teacher portfolio as autobiography: Developing a professional identity. *Modern Language Journal*, 81(1), 15–27.
- Avalos, B. Aylwin, P. (2007). How Young Teachers Experience Their Professional Work in Chile. *Teaching and Teacher Education: An International Journal of Research and Studies*, v23 n4 515-528.
- Beijaard, D. Verloop, N. Vermunt, J. (2000). Teachers' perceptions of professional identity: an exploratory study from a personal knowledge perspective. *Teaching and Teacher Education*, ISSN: 0742-051X, Vol: 16, Issue: 7, Page: 749-764.
- Beijaard, Meijer & Verloop, (2004). Reconsidering research on teachers' professional identity, *Teaching and teacher education* 20, 107-128.
- Beuchamp, C. & Thomas, L. (2009). Understanding teacher identity: an overview of issues in the literature and implications for teacher education. *Cambridge Journal of Education* Vol. 39, No. 2, June 2009, 175–189.
- Britzman, D. (1991). *Practice makes practice: A critical study of learning to teach*. Albany, N. Y.: State university of New York Press.
- Calderhead, J. & Shorrock, S. (1997). *Understanding teacher education. Case studies in the professional development of beginning teachers*. London: Falmer Press.
- Eloranta & Virta, (2002). Opettajuuden ja opettajankoulutuksen haasteet. Teoksessa Lehtinen & Hiltunen (toim.) *Oppiminen ja opettajuus*. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja B: 71, 133-156.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity, youth and crisis*. New York: W.W. Norton & Company.
- Eteläpelto, A. & Vähäsantanen, K. (2008). Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa: Eteläpelto, Anneli & Onnismaa, Jussi. *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu (2008)*. Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 26-49.
- Freese, A. (2006). Reframing one's teaching: Discovering our teacher selves through reflection and inquiry. *Teaching and Teacher Education*, 22, 110–119.
- Fraser, B. J., & Walberg, H. J. (2005). Research on teacher–student relationships and learning environments: Context, retrospect and prospect. *International Journal of Educational Research*, 43(1–2), 103-109.

- Hamre, B. K., & Pianta, R. C. (2001). Early teacher–child relationships and the trajectory of children's school outcomes through eighth grade. *Child Development*, 72(2), 625-638.
- Heikkilä, V., Määttä, K. & Uusiautti, S. (2012). Teacher Students' School Memories as a Part of the Development of Their Professional Identity. *Journal of Studies in Education* 2 (2), 215-229.
- Heikkinen, H. L. T. (1999). Opettajuus narratiivisena identiteettinä. Teoksessa A. Eteläpelto & P. Tynjälä (toim.) *Oppiminen ja asiantuntijuus: työelämän ja koulutuksen näkö- kulmia.* (s. 117–128.) Juva: WSOY.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. (2009). Tutki ja kirjoita. Tammi. Helsinki.
- Hong, Ji Y. (2010). Pre-service and beginning teachers' professional identity and its relation to dropping out of the profession. *Teaching and teacher education*. 26 (1530-1543).
- Houtsonen, J. (2000). Identiteetin rakentuminen koulun symbolisessa järjestyksessä. Teoksessa Houtsonen, J., Kauppila, J. & Komonen, K. *Koulutus, elämäntietä ja identiteetti. Kasvatustieteellisiä avauksia suomalaisten oppimiseen. Sosiologian tutkimuksia N:o 3.* Joensuun yliopisto. Sosiologian laitos.
- Huotelin, H. (1992). Menetelmällisiä lähtökohtia elämäntietätutkimukseen. Teoksessa (toim.) Antikainen, A. & Huotelin, H. *Oppiminen ja elämäntietä. Aikuiskasvatuksen 37. vuosikirja.* Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimuseura. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu. 13-42.
- Kari, J. & Heikkinen, H. L. T. (2001). Opettajaksi kasvaminen. Teoksessa Kari J. Moilanen P. & Räihä, P. (toim.) *Opettajan taipaleelle.* Jyväskylä: Kirjapaino ER-paino Ky, 41–60.
- Kessel, J. & Korthage, F. (1996). The relationship between theory and practice: Back to the classics. *Educational Research* 25 (3), 17-21.
- Korthagen, F. (2004). In search of the essence of a good teacher: Towards a more holistic approach in teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 20, 77–97.
- Lapinoja, K-P. & Heikkinen, H. (2010). Autonomia ja opettajan ammatillisuus. Teoksessa *Ammatillinen kasvu ja ammatillisuus.* Toim. Eteläpelto, A. & Onnismaa, J. Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja. Vantaa: Kansanvalistusseura, 144-161.
- Manka, Marja-Liisa. *Työn ilo.* (2011). WsoyPRO. Helsinki.
- Markkula, J. (2006). Ammattikorkeakoulu opiskelijan silmin – Opinnot, opintojen ohjaus ja vaikuttamismahdollisuudet. *Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus* rs. 28/2006. Helsinki: Yliopistopaino.

- Megerild, Raigo. (2014). Soolibooli 4/14. Viitattu 5.4.2018
<https://www.sool.fi/soolibooli/artikkelit/opettajan-vaihtelevat-tyollistymisnakymat/>
- OAJ: Matalapaine lisääntyy – Poimintoja OAJ:n työolobarometristä. (2016).
<https://www.oaj.fi/cs/oaj/Julkaisut> Viitattu 5.4.2018
- Pietilä, Jemina. (2013). Opettajan sijaisena – sysäys opettajan ammattiin. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto.
- Rodgers, C. R., & Scott, K. H. (2008). The development of the personal self and professional identity in learning to teach. Teoksessa M. Cochran-Smith, S. Feiman-Nemser, D. J. McIntyre, & K. E. Demers (toim.) Handbook of research on teacher education: Enduring questions in changing contexts (3rd ed.). New York: Routledge, Taylor & Francis Group/Association of Teacher Educators, 732-755
- Smagorinsky, P., Cook, L., Moore, C., Jackson, A., & Fry, P. (2004). Tensions in learning to teach: Accommodation and the development of a teaching identity. Journal of Teacher Education, 55(1), 8–24
- Stenberg, K. 2011. Riittävän hyvä opettaja. Juva: PS-kustannus.
- Stenberg, K., Karlsson, L., Pitkäniemi, H. & Maaranen, K. (2014). Beginning student teachers' teacher identities based on their practical theories. European Journal of Teacher Education, 37 (2), 204–219.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Turussa lähes tuhat sijaisopettajaa – vuokrapalvelua ei suosita. 2013. Turun Sanomat 10.8.2013.
<http://www.ts.fi/uutiset/paikalliset/520804/Turussa+liki+tuhat+sijaisopettajaa++vuokrapalvelua+ei+suosita> Viitattu 3.3.2018
- Volkman, M. J. and Anderson, M. A. (1998). Creating professional identity: Dilemmas and metaphors of a first-year chemistry teacher. Sci. Ed., 82: 293–310.
- Väisänen, P. & Silkelä, R. (2000). Luokanopettajaksi opiskelevien ammatillinen kasvu ja kehittyminen pitkäkestoisessa ohjauksessa. –Tutkimushankkeen teoreettisen mallin ja menetelmien kehittelyä. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita. N:o 76. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Väisänen, P. & Silkelä, R. (2000). Uskomukset opettajaksi opiskelevien ammatillisessa kehityksessä. Teoksessa Enkenberg, J. Väisänen, P. & Savolainen, E. Opettajatiedon kipinöitä. Kirjoituksia pedagogiikasta. Joensuu: Joensuun yliopistopaino, 132–153.

Wegner, E. (1998). *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity*. Cambridge University Press.

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

Tämä kysely on osa Turun yliopistossa tehtävää Pro gradu -tutkielmaa, jossa tutkitaan luokanopettajaopiskelijoiden tekemiä opettajan sijaisuuksia. Tällä kyselylomakkeella kartoitetaan paljonko opiskelijat tekevät sijaisuuksia, sekä mahdollisia syitä sijaisuuksien tekemiseen.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja anonyymisti. Kyselyn vastauksia käytetään ainoastaan tutkimuskäyttöön. Vastaamalla kyselyyn annat suostumuksesi vastuaksesi käyttöön tutkimuksessa.

1. Opiskelen luokanopettajaksi *

- 1. vuotta.
- 2. vuotta.
- 3. vuotta.
- 4. vuotta.
- 5. vuotta.
- 6. vuotta.
- jokin muu

2. Olen tehnyt opettajan sijaisuuksia

- kyllä
- en

3. Tekemieni opettajan sijaisuuksien yhteenlaskettu määrä

- joitain päiviä
- alle kuukausi
- 1-3 kuukautta
- 3-6 kuukautta
- 6-12 kuukautta
- 12 kuukautta tai enemmän

4. Arvioitu valmistumisaikani

5. Olen halukas osallistumaan haastatteluun

- En
- kyllä, jätä sähköpostiosoitteesi

6. Kerro muutamalla sanalla, miksi olet tehnyt opettajan sijaisuuksia.

Liite 2. Haastattelurunko

Kerron ensin mitä tarkoitetaan ammatillisella identiteetillä

Ammatillinen identiteetti on omaan elämänhistoriaan perustuva käsitys itsestä ammatillisena toimijana, sekä käsitys itsestä suhteessa työhön ja ammattiin. Se sisältää yksilön työtä koskevat arvot, uskomukset, mielenkiinnon kohteet, tavoitteet, tulevaisuuden päämäärät sekä näkemykset siitä, mihin hän kokee kuuluvansa (Eteläpelto & Vähäsantanen, 2006).

- Miten paljon sijaisuuksia ja millaisia?
- Miten ovat vaikuttaneet opiskeluihin? (ajallisesti, motivaatio, muuten)
- Paras sijaisuuskokemus, miksi, mitä opit? (itsestä, opettajuudesta, koulumaailmasta)
- Huonoin sijaisuuskokemus, miksi, mitä opit: itsestäsi, opettajuudesta?
- kohtaaminen oppilaan kanssa
- Minkälaisia ennakko-odotuksia tai oletuksia sinulla on ollut opettajuudesta tai itsestäsi opettajana, jotka ovat muuttuneet käytännön kokemuksen myötä, miten ja miksi?
- Onko sinulla tarkka mielikuva itsestäsi opettajana, millainen olet? Millainen opettaja haluaisit olla?
- Minkälaiset kokemukset työelämässä vaikuttavat mielikuvaasi itsestäsi opettajana?
- Miten kuvailisit nyt itseäsi opettajana? Missä haluat kehittyä? Miten koet voitavasi kehittyä? Millaisten kokemusten kautta?
- Mitkä ovat tärkeimpiä kokemuksia ammatti-identiteettisi kehittymisessä? Miksi? Miten?

- Mitä sijaisuuksien tekeminen antaa opiskelijalle?
- Millainen olisi ammatillinen identiteettisi ilman kokemuksiasi sijaisena?
- Mahdolliset syyt tehdä tai olla tekemättä sijaisuuksia?
- Millainen on hyvä opettaja?